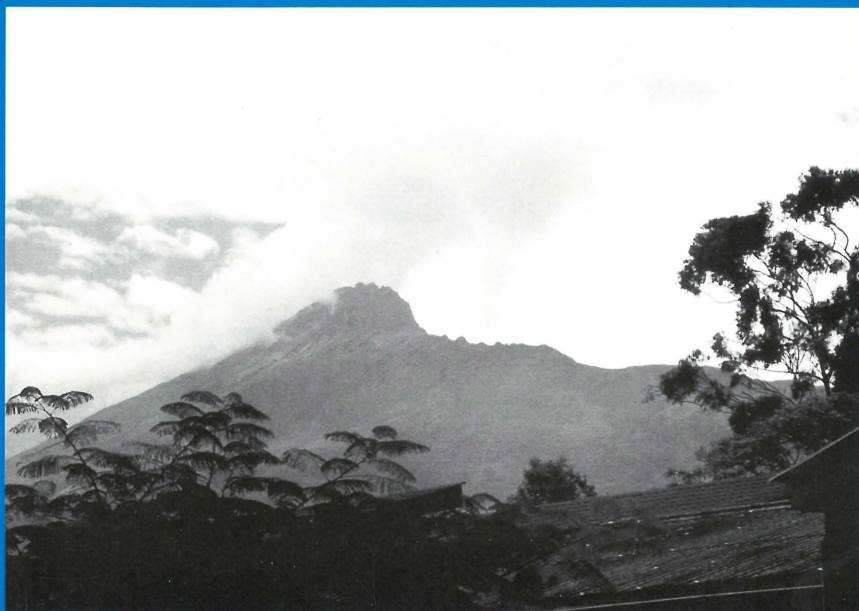

TEOL- *information*

Nr. 23. februar 2001

Det Teologiske Fakultet
Københavns Universitet

Indholdsfortegnelse

Siden sidst af dekan John Strange	3
Religionens genkomst - om Gianni Vattimo af lektor Carsten Pallesen	5
Debat om diakonatet i de nordiske folkekirker af stud. theol. Ghita Olsen	10
Bibeltro og jødeforagt af lektor Lone Fatum	14
Studieophold ved Uppsala Universitet af stud. theol. Jens Vollmer	18
Manden med kroppen - Velkommen til prof. Dale B. Martin af lektor Henrik Tronier	22
Samarbejdet med Makumira Theological College Af dekan John Strange	27
Loven, pagterne og lovgemningerne af ph.d.-stipendiat Nicolai Techow	31
Tragediedigteren Ezekiel og Exodus-manuskripterne fra Qumran af ph.d. Flemming A.J. Nielsen	36
Kalender af Pia Borch Jensen	41

TEOL-information udgives af Det teologiske Fakultet, Københavns Universitet, og udkommer to gange årligt, i februar og september. TEOL-information distribueres gratis til udvalgte offentlige og kirkelige institutioner samt til indenlandske universiteter, gymnasier, hovedbiblioteker og pressen. Bladet kan rekvireres ved henvendelse til:

**Det Teologiske Fakultet,
Købmagergade 44-46,
1150 København K.
Tlf. 3532 3609.**

Meninger, der tilkendes gives i TEOL-information, gengiver de enkelte forfatteres synspunkter og er ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens holdning.

Ansvarshavende redaktør: Dekan John Strange.

Layout og sats: Morten Eriksen.

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg A/S.

Artikler, der offentliggøres i TEOL-information, kan citeres med angivelse af kilde.

Oplag: 3500

Forside: Den udslukte vulkan Meru i Tanzania, der våger over Makumira University College.

Siden sidst

Af dekan John Strange

Efteråret begyndte glædeligt med en god tilgang af nye studerende, i alt 162 studerende, eller det samme som året før, hvilket sammen med et meget stort antal studerende, der har indskrevet sig til eksamen og prøver her i vinterterminen giver håb om et tilstrækkeligt stort antal kandidater de kommende år. Det er glædeligt, også fordi der hos biskopperne kan spores en vis bekymring for den fremtidige tilgang til præstestanden. Det gælder nu om at holde interessen for studiet vedlige ved en indsats både internt og eksternt.

Selve semestret begyndte med en semesterforelæsning af Gianni Vattimo i universitets festsal, som var velbesøgt. Læs mere om ham nedenfor.

Ellers har efteråret været præget af opfølgning på evalueringen af studiet. Fakultetet svarede i november måned på Det Humanistiske Uddannelsesråds vurdering af evalueringen, og Studierevisionsudvalget er ved at være færdig med et forslag til ny ordning indenfor den gældende bekendt-

gørelse, det bliver så spændende at se, hvorledes undervisningsministeriet reagerer på dette forslag.

I august-oktober havde vi et velbesøgt (i alt 18 studerendel!), engelsksproget kursus for internationale studerende, med hovedvægt fra udviklingslandene, under overskriften "Church and Culture – The Entrance to the third millennium". Det er sjette gang dette kursus, som startede i 1990, er gennemført, og det er med til at give fakultetet et godt ansigt i en tid,

hvor man fra ministerium og folketing ønsker øget internationalisering.

I forbindelse med dette kan jeg nævne det øgede samarbejde med Makumira University College i Tanzania, som man kan læse mere om nedenfor.

Økonomien er ikke uden visse vanskeligheder. Et af de tilbagevendende problemer, som vi deler med det øvrige universitet er, at vi først til november i forbindelse med tillægsbevillingen hvert år ved, hvor stort et budget fakultetet kan regne med at have, vel at mærke i det samme år, ikke det følgende. Og det kan gå begge veje, nogle gange er bevillingen positiv, med positive virkninger også for de følgende år; nogle gange negativ som det var her i november, med efterfølgende vanskeligheder også for de følgende budgetår. Heldigvis havde vi afsat tilstrækkelige reserver til at stå imod med i 2000, og så længe vi kan holde en positiv opsparing er det dog til at håndtere.

I årets løb måtte vi sige farvel til Maria Rasmussen på Institut for Kirkehistorie, og Lise Lock fra Institut for Bibelsk Eksegese, begge har været medarbejdere i lang tid, Maria Rasmussen mere end 25 år, og Lise Lock siden instituttets grundlæggelse i 1968. Det er et tab for fakultetet, og de skal begge have stor tak for deres indsats for os alle i så mange år.

Der har ikke været udskiftning på lærersiden, men vi har haft den glæde at igen en stipendiat har opnået sin Ph.D.-grad: Flemming A. Nielsen med afhandlingen "The exodus story according to Ezekiel the tragedian and

the Exodus manuscripts from Qumran", nærmere omtalt nedenfor.

Endelig kan jeg nævne, at hele fire guldmedaljer og en sølvmedalje blev uddelt ved universitetets årsfest i november for afhandlinger udskrevet af det teologiske fakultet. Godt nytår.

Religionens genkomst - om Gianni Vattimo

*Af lektor Carsten Pallesen
Institut for Systematisk Teologi*

En af vor tids mest spændende og omdiskuterede tænkere holdt i år semesterstartsforelæsningen på Det Teologiske Fakultet i København. Det drejer sig om den italienske filosof Gianni Vattimo (f.1936). Titlen på hans forelæsning, som blev afholdt i Københavns Universitets Festsal på Vor Frue Plads var "*Ethics in the Time of the Death of God*".

Gianni Vattimo blev i 80'erne kendt som fortaler for "den svage tænkning" og for en teori om modernitetens afslutning. I forlængelse heraf har han i 1990'erne udkastet en teori om religionens genkomst.

Vattimo er professor i filosofi ved universitetet i Torino. Her er der tradition for, at der også studeres protestantisk teologi. Vattimo er derfor fortrolig med både protestantisk og katolsk teologi. Hans egen filosofiske baggrund tegnes af den italienske filosof Luigi Pareyson samt af navne som Nietzsche, Heidegger og Gadamer. Centrale dialogpartnere fra Vattimos egen generation er bl.a. Derrida

og Rorty. Vattimo har samtidigt med sin filosofiske karriere været engageret på venstrefløjen i italiensk politik og er for nylig blevet indvalgt i Europaparlamentet.

Sidste år udkom bogen *Jeg tror, at jeg tror* på dansk (Forlaget Anis). Den er et forsvar for den "halvttroende", som titlen hentyder til. Som ung og stærkt troende katolik foragtede Vattimo selv de halvttroende, men efter selv at have taget afsked med kristen-

dommen som moral og metafysik har han fået blik for en mere væsentlig sammenhæng mellem kristendommen og den moderne a-metafysiske tænkning. Vattimo ser nemlig en sammenhæng mellem det kristne kærlighedsprincip og nihilismen. Denne kristendomsforståelse er et modtræk over for de fundamentalismer og kommunitarismer, som udgør neurotiske forsvar for identiteten, og som udspringer af en regressiv længsel efter en ny metafysik. Men Vattimo distancerer sig dermed også fra andre forsøg på at forsvare en humanistisk værdikerne over for moderniteten, som han finder i beslægtede udgaver af den hermeneutiske filosofi.

Med religionens genkomst tænker Vattimo hverken på vækkelse eller omvendelse, men på indirekte virkninger af budskabet om, at Gud er blevet menneske. Sat på spidsen synes Vattimo at mene, at kristendommen først virkelig har sat sig igennem, når den er forsvundet som en særlig elitær eller sekterisk bevidsthedsform. Det drejer sig imidlertid ikke om en polemisk afvisning af disse fænomener. Vattimo er optaget af det i den bibelske overlevering og kirkens tradition, som den senmoderne tænkning og kultur i bredere forstand har åbnet sig over for:

"Genfindelsen af kristendommen er blevet mulig efter opløsningen af metafysikken - dvs. afslutningen på de objektivistiske og dogmatiske filosofier og på prætentionerne hos en kultur, den europæiske kultur, der troede, at den havde opdaget og virkeliggjort

menneskets sande "natur"; over for den, som genfinder kristendommen med udgangspunkt i disse erfaringer - der, lad os gentage det, ikke blot tilhører filosoferne, men enhver, som lever i det sen-industrielle samfunds pluralistiske virkelighed - kan man ikke fremsætte en lære, der metafysisk set er lagt i gips, og som kun er istand til at imødekomme (men med hvilke skader?) de reaktive og regressive impulser, der ligger til grund for så mange af de fundamentalismer, vi lever iblandt."

Inkarnationens afsked med metafysikken

Inkarnationen, at Gud bliver menneske i en tjeners skikkelse, er udgangspunkt for den underminering af metafysikken, som kendetegner moderniteten.

Hermeneutikken er denne modernitetens filosofi:

"Hermeneutik kan kun være, hvad den er - en non-metafysisk filosofi med en grundlæggende interpretativ tilgang til sandheden og dermed en nihilistisk ontologi - for så vidt som den er arvtager af den kristne myte om Guds inkarnation."

Idet Gud bliver menneske svækker eller udtømmer den himmelske hinsidige magt sig. Navnet for denne bevægelse er *kenosis* (udtømmelse), hvori objektiverede forestillinger og begreber om den hinsidige magt bliver ugyldige eller får en radikalt ny betydning. Vattimo understreger, at den frigørende kerne i det kristne budskab er en ikke-voldelig hændelse. Kenosen er udtryk for en guddommelig kærlighed, der unddrager sig metafy-

sikkens traditionelt autoritære forståelse af sandhed som en objektiveret enhed af godhed og væren. I den kristne afsked med metafysikken ligger der samtidig en kritik af moderniteten, idet dens idé om en statisk subjektivitet anfægtes.

Således kan Vattimos værker, hvoraf mange er oversat til engelsk og tysk betegnes som en forlængelse af afskeden med metafysikken, der tydeliggør meningen med slagordet om Guds død.

Metafysikken i dens moderne videnskabelige og subjektfilosofiske skikkelser har eksempelvis været blind for det dogmatiske sandhedskrav, der ofte ligger til grund for humanismens ideal: frigørelsen af mennesket. Heroverfor bliver tydningsfilosofien en svag tænkning, men i en kritisk og dermed "stærk" betydning.

Hvad er sandhed?

Religionens genkomst ses altså hos Vattimo på baggrund af den nihilisme, der er en understrøm i den europæiske metafysik, og som er blevet synlig med moderniteten; nihilismen er imidlertid ikke blot kristendommens negative konsekvens, men også dens aktuelle chance:

For hvis "sandheden er en kvinde", er det ikke givet, at den elsker dem, der elsker den alt for højt. En sådan mistænksomhed gør Nietzsche gældende som motto for den tydningsfilosofi, der for Vattimo er udgangspunktet for en dybere forståelse af kristendommen. Nok hedder det i Johannesevangeliet, at "sandheden skal frigøre jer", men metafysikkens sand-

hedsbegreb har ifølge Nietzsche og Heidegger haft den modsatte virkning.

Væren og/eller Gud?

For at illustrere spændingen mellem metafysik og hermeneutik stiller Vattimo et arketypisk udtryk for Aristoteles' værenstænkning overfor et nytetamentligt udtryk for den bibelske åbenbaring. "*Væren siges på mangfoldige måder*" sammenfatter Aristoteles' værenstænkning i en tingsligt objektiv forestilling om værens enhed. Heroverfor stiller Vattimo indledningsordene til *Hebræerbrevet*: "*Mangfoldige gange og på mangfoldige måder har Gud i fortiden talt til fædrene gennem profeterne, men nu ved dages ende har han talt til os gennem sin søn.*" I den onto-teologiske tradition har man forsøgt at bygge bro mellem denne tings- eller substansontologi og den kristne åbenbaring. Vattimos opgør med metafysikken og med den dermed sammenhængende moralteologi får en særligt påtrængende karakter, fordi onto-teologien gennem navne som Thomas Aquinas er forblevet en forpligtende lære om Gud i den moderne katolske kirke. Sandhed forstået som hændelse og personlig erfaring kan imidlertid ifølge Vattimo ikke bringes i samklang med ideen om sandhed som objektivitet.

Hos Aristoteles sker der ganske vist en opløsning af værensbegrebet, men den sker indenfor et hierarki, hvor fornuft er overordnet myte og religion. Den bibelske åbenbaring drejer sig heroverfor ikke om en frigørelse af værens mangfoldige udsig-

sesmåder, men om en mere radikal afsked med værenstænkningen.

Vattimos a-metafysiske hermeneutik tillader derfor ikke et hierarki, der lader fornøft være overordnet myte og religion, men snarere en ligestilling af religionen og dens mytiske sprog og filosofien.

Vattimos anstrengte forhold til sandheden deler han med sin jævnaldrende kollega Umberto Eco. Hans værk *Rosens Navn* advarer imod en overdreven kærlighed til sandheden:

"Antikrist kan fødes af fromheden selv, af et overmål af kærlighed til Gud eller til sandheden, som kætteren fødes af helgenen og den besatte af seeren. Frygt profeterne, Adso, og dem der er parate til at dø for sandheden, for sædvanligvis fører de mange med sig i døden, ofte før dem selv, undertiden i deres sted... Måske er det dens pligt, som elsker menneskene, at få os til at le ad sandheden, *at få sandheden til at le*, fordi den endelige sandhed ligger i at lære at befri os selv for usund lidenskab for sandheden".

Vattimos alternativ til den "tragiske kristendom"

En anden inspirationskilde for Vattimo er René Girard og hans tese om sammenhængen mellem volden og det hellige. Vold og hellighed er uadskillelige i den såkaldte "naturlige religion", som eksempelvis kendetegner den gammeltestamentlige gudstanke. Den bibelske åbenbaring afslører den naturlige religions vold, der kulminerer med Kristus. Han dør som offer for

den hellige vold og dens usunde lidenskab for sandheden. Midlet imod volden anses herefter ikke længere for at være en modvold, men derimod transcendensens' identifikation med Kristus og den dermed sammenhængende fordring om næstekærlighed, som fremsættes i Det nye Testamente.

Voldelige konceptioner af Gud, sandhed og moral finder Vattimo ikke bare i den traditionelle onto-teologi, men også i den moderne protestantiske teologi; når den i forlængelse af Luther og Kierkegaard betoner springet, absurditeten og paradokset som kendetegn på inkarnationen. Vattimo er tilsvarende kritisk overfor tænkere som Lévinas og Derrida, der på linje med den dialektiske teologi overbetoner Guds radikale andethed i en negativ teologi. Heroverfor kan Vattimo siges at stå for en moderne liberalteologi, der afmytologiserer den tragiske og apokalyptiske patos, herunder talen om synd og dommedag. Det er ikke synd *af*, men *for* mennesket. Vattimo understreger sin respekt for det han kalder "den tragiske kristendom", men den er ikke desto mindre en misforståelse, fordi religionen her lever af fornuftens nederlag og menneskets ondskab og endelighed. Religionen tænkes at give trøst, mening og sikkerhed over for den usikkerhed, der fremkaldes af ny viden, teknik, forurening etc. Den tragiske kristendoms tale om Gud som den "radikale anden" er endda et tilbageskridt i forhold til den metafysiske religiøsitet, fordi den vender tilbage til de naturlige religioners præ-metafysiske, lunefulde og voldelige guddomme. Denne dømmiske Gud

gives der eksempler på i Det Gamle Testamente, eksempelvis slutningen af Salme 137:

"Babylons datter, du ødelæggerske /Lykkelig den, der gengælder dig/den gerning du gjorde mod os/Lykkelig den, der griber dine spædbørn/og knuser dem mod klippen".

Den svage tænkning vil hverken fortsætte den metafysiske eller den tragiske kristendom. Gud er hverken hævner eller dommer, men *ven*.

Åbne spørgsmål

Vattimos syn på kristendommen som sækulariseringens norm giver anledning til både eftertanke og modsigelse. Hans opgør med metafysikken kan synes at være på linje med en traditionel modstilling af tro og tænkning hos Luther eller Kierkegaard. Men ved nærmere eftersyn er udgangspunktet og konsekvenserne nok principielt forskellige, når Vattimo betoner kærlighedsprincippet (*caritas*) fremfor troen på retfærdiggørelsen i reformatorisk forstand. Han betoner kontinuiteten mellem tro og kærlighed, tro og tænkning, åbenbaring og tradition, hvor den reformatoriske kristendomsforståelse betoner diskontinuiteten. Udgangspunktet for Vattimos metafysikkritik synes altså at være bestemt af en kontinuitet mellem etik (kærlighed) og tro. På linje med Girard kombinerer Vattimo afmytologiseringen af det hellige med en etisk, ideologikritisk pointe. I den forbindelse melder spørgsmålet sig, om denne forståelse af kenosen tildækker et mere omfattende offer- eller gavemotiv i inkarnationen, som traditionelt fastholdes

gennem en symbolsk formidling, eksempelvis i kirkens sakramenter? Her forekommer Det Gamle Testaments tragiske og ligefremt dæmoniske aspekter at spille en anderledes central rolle - ikke bare for menneskesynet, men for virkelighedsopfattelsen i vid forstand. Et spørgsmål er derfor, om Vattimos tænkning - til trods for hans uomtvistelige sans for religionen - virkelig tilkender kristendommens bibelske udgangspunkt den egenret i forhold til filosofien, som han selv peger på?

Debat om diakonatet i de nordiske folkekirker

Af stud. theol. Ghita Olsen

Inspirationen fra den tyske diakoni og Indre Mission nåede Sverige som det første nordiske land. Det første diakonissehus blev oprettet allerede i 1851 i Stockholm, og den første diakonissevielse fandt sted i 1855. Lige siden denne første nordiske diakonisseindvielse har indvielserne af diakonisser og diakoner rejst spørgsmålet: Er der tale om en ordination til et kirkeligt embede, eller er der tale om en indvielse/velsignelse til en lægmandstjeneste? Denne problematik er blevet aktualiseret op gennem det 20. århundrede i takt med, at ritualer for indvielse af diakonisser og diakoner er blevet indført i den svenske, finske, islandske og norske kirkes liturgiske håndbøger.

Internationalt har der siden midten af forrige århundrede været en stadig mere intensiv debat om diakonatets plads i kirken. Nye embedsformer er blevet introduceret i nogle kirker og er under overvejelse i andre. Mange kirker har oprettet eller fornyet et diakonat inden for kirken. Dette gælder også de øvrige evangelisk-luther

ske folkekirker i Norden, hvor diakoni har udviklet sig fra hovedsagelig at være en institutions- og foreningsbaseret diakoni uden for den kirkelige organisation til også at omfatte kirkeligt integreret diakoni med udgangspunkt i de enkelte sogne. I dag indgår det i disse kirkers kirkeordninger, at et diakonat hører til den officielle kirke og dens struktur, ligesom diakoni ses som en naturlig og væsentlig opgave for kirken på lige fod med gudstjenestefejring, undervisning og mission.

Min prisopgavebesvarelse med titlen *Den teologiske debat om diakonatet i de nordiske folkekirker* giver en sammenfattende redegørelse for det kirkelige kommissionsarbejde og den teologiske debat om diakonatet i de fem nordiske lande med fokus på udviklingen de seneste 30 år. Desuden søges de grundlæggende ekklesiologiske og embedsteologiske rammer omkring debatten i de enkelte lande fremdraget i et komparativt perspektiv.

De nationale forskelle til trods viser den nordiske debat om diakonatet sig at have klare fællestræk. De samme teologiske problemstillinger, argumenter og løsningsmodeller gentager sig i refleksionerne over og debatten om, hvordan det kirkelige embede i almindelighed og diakonatet i særdeleshed skal udformes. Debatten viser sig at have to hovedtemaer: dels embedsteologien, dels diakonatets praktiske indplacering og arbejdsopgaver i lokalmenhederne.

Det grundlæggende teologiske spørgsmål i den nordiske debat om diakonatet er spørgsmålet om diakonatets relation til det almindelige præstedømme på den ene side og til det særlige embede på den anden side. Ved siden af læren om det almindelige præstedømme baseret på dåben er der i de luthersk-melanchthonske kirker også tale om et særligt embede til offentligt at udføre bestemte funktioner i menigheden jf. den augsburgske bekendelses artikel fem. Et af de centrale problemer i diskussionerne om diakonatet og dets udformning har været at nå til en afklaring af diakonatets relation til dette forkyndelses-

og sakramentsforvaltningsembede. Andre kirkelige tjenesters relation til det særlige embede indgår også i debatten, fordi de kirker, som har vielsesordninger for flere kirkelige tjenester som f.eks. diakoner og kateketer, forsøger at indpasse deres faktiske embedsstruktur inden for rammen af det ene lutherske embede.

Der er to embedsteologiske hovedsynspunkter i den nordiske diakonatdebat. Det ene synspunkt er, at det kirkelige embede svarer til præsteembedet og at alle andre kirkelige tjenesteindehavere er at betragte som lægfolk. Det andet synspunkt er, at det kirkelige embede er et "bredt" embede, der består af flere tjenester eller led med diakonatet som et af dem. I debatten indgår flere mulige konkrete løsningsmodeller for en sådan bredere udformning af det kirkelige embede – fra det treleddede embede (biskop, præst og diakon) til ét embede bestående af præster, diakoner, kateketer og kirkemusikere.

Blandt de hyppigst anvendte argumenter for, at diakonatet teologisk hører til det kirkelige embede, kan nævnes:

Diakoni og diakonat hører til kirkens væsen, og kirkens embedsstruktur bør afspejle dette. Der findes kun et embede i kirken, men dette embede indeholder mange opgaver, hvor diakonien er en af dem. Der er ikke tale om et hierarki, da de enkelte led i embedet er ligeværdige og blot har forskellige opgaver.

Forkyndelsen af evangeliet er mere end ordforkyndelse. I nyere missions-

videnskab og diakoniteologi er det blevet betonet, at det forkyndte ord og tjenesten, missionen og diakonien, ikke kan adskilles. Ord og handling, forkyndelse og kærlighed, hører sammen, og begge dele hører til evangeliet. Budskabet om frelse formidles ikke ved verbal formidling alene, men også ved kirkens medmenneskelige omsorg. I kirkens første tid var det ikke kun evangeliet om Jesus Kristus, der havde stor gennemslagskraft, men tillige det medmenneskelige ansvar som dette evangelium skabte hos den kristne menighed. Diakonien, kirkens fremtræden som et socialt fællesskab og dens sociale handlemåde, er en del af forkyndelsen, og diakonatet kan derfor betragtes som en del af ordets og sakramenternes embede ikke blot ved opgaver i gudstjeneste og undervisning, men også gennem sine praktiske kærlighedsgerninger.

I lighed med forholdet mellem det almindelige præstedømme og det særlige embede kan man også tale om et almindeligt og et særligt diakonat. Alle kristne er kaldet til at fortsætte Kristi *diakonia* i verden og være diakoner i deres hverdagsliv, men ligesom menigheden kalder præster til at varetage bestemte funktioner i menighedens tjeneste, er der også brug for at kalde diakoner til at udføre visse praktiske diakonale opgaver og inspirere til, lede og koordinere den diakoni, som alle er kaldet til.

Blandt de hyppigst anvendte argumenter for, at diakonatet teologisk set er en lægmandstjeneste, er:

De lutherske bekendelsesskrifter taler klart om et eneste funktionelt kirkeligt embede for forkyndelse og sakramentsforvaltning. Et karitativt diakonat kan ikke tilhøre embedet, da det ikke har del i forvaltningen af nådemidlerne. Diakonater er heller ikke en del af evangelieforkyndelsen, da diakoni teologisk må bestemmes som gerninger. Diakonater hører til kirken, men ikke til embedet.

Godkendelsen af et embede bestående af tre eller flere led vil føre til en hierarkisk embedstankegang og en overbetoning af embedsindehaverne og embedets rolle i menigheden. Et diakonat som led i det kirkelige embede kunne indebære en øget klerikalisering af kirken, og det udgør en fare for, at det frivillige arbejde i menighederne mindskes i omfang. Det kunne bevirke, at embedsindehaverne bliver subjekt for kirkens virke og menighedens medlemmer bliver objekt, så det almindelige præstedømme fortoner sig. I stedet for at fokusere på embedet er der brug for at sætte det almindelige præstedømme i fokus.

En opdeling af eller udbygning af embedet vil være en tilnærmelse til katolsk og anglikansk embedsteologi, der er uacceptabel for en evangelisk-luthersk kirke.

Situationen er i dag den, at den islandske og den svenske kirke siden hhv. 1990 og 1999 har et treleddet embede, hvor diakoner vies til det kirkelige embede på lige fod med biskopper og præster. I den finske og norske kirke er embedsstrukturen og diakonatets plads i kirkens organisa-

tion under afklaring. Den finske kirke synes at arbejde frem mod ét kirkeligt embede indeholdende en række af tjenester heriblandt diakonatet, mens den norske kirke synes at ville fastholde den klassiske lutherske opfattelse af præsteembedet som det egentlige embede uden derved at degradere diakonstillingen.

Det andet grundlæggende teologiske spørgsmål i den nordiske debat om diakonatet drejer sig om, hvad diakonatets væsen og opgave er, og hvordan diakonatet konkret skal udformes som en kirkelig ordning. Et gennemgående træk i debatten er en pointering af vigtigheden af, at diakonen får en selvstændig profil, og at diakonatets opgaver bliver defineret, så det bliver klart, hvorved diakoners opgaver adskiller sig i forhold til andre. Den særlige kompetence, som diakoner har i kraft af deres uddannelse, skal komme til sin ret, så diakoner hverken bliver en slags "halvpræster" eller sat til at gøre det, som lægfolk lige så vel kan gøre.

Diakonatsprofil og konkrete udformning varierer i de nordiske folkekirker. I den islandske kirke er diakonatet defineret som karitativt-kateketisk, men de islandske diakoner har også en del liturgiske opgaver. I den finske, svenske og norske kirke har diakonatet en karitativ profil, selv om det i Sverige en tid lang så ud til, at man ville ende med et primært liturgisk profileret diakonat. I Sverige og Norge har sognediakonerne dog også liturgiske funktioner som en fast defineret del af deres opgaver, særlig

knyttet til kirkebønnen og nadveruddelingen.

I den danske folkekirke adskiller forholdene sig på diakoniområdet meget fra resten af Norden. Men en kirkeligt integreret diakoni med udgangspunkt i de enkelte sogne er begyndt at gøre sig gældende også i Danmark. Siden vedtagelsen af menighedsrådslovens paragraf om samarbejdsprojekter i 1989 er det blevet muligt at ansætte diakonale medarbejdere i sognene, og dermed er problemstillingerne vedrørende diakoniens forhold til kirkens væsen og diakonats placering i kirkens struktur blevet aktuelle i den danske folkekirke.

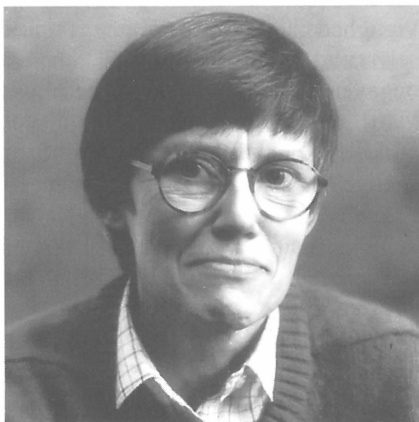
I Danmark er debatten om diakonatet dog endnu i sin vorden. De danske biskopper nedsatte i efteråret 1999 et udvalg, der skal drøfte diakoni og diakonat i folkekirken. Udvalget afgiver sin betænkning her til foråret, og det vil forhåbentlig sætte gang i en dansk debat. I den situation kan det være relevant at drage nytte af perspektiverne i den debat, der er ført om diakonatet, og de erfaringer, der er gjort i de øvrige nordiske folkekirker.

Bibeltro og jødeforagt

*Af lektor Lone Fatum
Institut for Bibelsk Eksegese*

Det er et imponerende, stort og betydningsfuldt arbejde, Martin Schwarz Lausten har taget sig på med sin omhyggelige, næsten pertentlige afdækning af, hvad man kunne kalde den autoriserede diskrimination af jøder i Danmark. I 1992 kom første bind, *Kirke og synagoge*, der gennemgår holdninger til jødedom og jøder fra ca. 1100 til ca. 1700. Nu foreligger så fra 2000 det andet bind, *De fromme og jøderne*, der dækker perioden fra 1700 til 1760. Herefter er det planen at lade et tredje og sidste bind omfatte tiden frem til 1814, hvor danske jøder på en række punkter opnår almindelige borgerrettigheder og dermed en formel ligestilling.

I betragtning af, at Schwarz Lausten i første bind på 536 sider kan afvikle hele 600 år, er det naturligvis påfaldende, at han i andet bind har nødig at bruge 667 sider på bare 60 år. Forklaringen på dette tilsyneladende misforhold er imidlertid den gode, at Schwarz Lausten ved et sandt detektivarbejde har fået opsporet et ganske

omfattende og hidtil både utrykt og upåagtet kildemateriale for den pietistiske periode. Det gør det muligt for ham både at føje nye oplysninger til vores viden om det officielle Danmarks behandling af jøderne under de pietistiske konger, Frederik IV og Christian VI, og at kaste et nyt og ganske skarpt lys over et kapitel af den danske jødedomshistorie, som indtil nu har ligget i mørke.

Det nyanvendte kildemateriale omfatter protokoller, breve og officielle erklæringer fra en række danske arkiver og samlinger. Det er materiale, der tilsammen gør det muligt at give en særdeles indgående og informativ beskrivelse af, hvordan konge og regering, bystyre og politimestre, teologiske professorer samt de involverede biskopper og præster "reagerede på tilstedeværelsen af de jødiske menigheder" (s. 13) samt dog direkte og ofte meget personlig stilling i de forskellige konkrete sager om jøders rettigheder og vilkår og om de jødiske konvertitter. Det særligt interessante og betydningsfulde materiale er imidlertid de dagbøger og andre dokumenter, som Schwarz Lausten har fundet i *Archiv der Franckeschen Stiftungen* i Halle, og som gør det muligt for ham på ganske tæt hold at følge en lille gruppe tyske jødemissionærer på deres færd gennem Danmark og under deres virksomhed blandt de ashkenasiske jøder især i København i årene 1734, 1742 og 1748.

Schwarz Laustens udnyttelse af dette hidtil både gemte og glemte hallensiske materiale udgør bogens *scoop* og gør så ubetinget bogens kapitel V (s. 257-417) til fremstillingens mest underholdende afsnit. Dels fordi jødemissionærerne optræder så umanerlig klodset og tåbeligt og roder sig ind i adskillige barokke episoder. Dels fordi de ikke desto mindre synes at have haft et talent for at være de rigtige steder på de rigtige tidspunkter. Og endelig fordi de er opmærksomme iagttagere og flittige dagbogsskribenter, der ikke alene refererer alt, hvad

de har set og hørt, men tillige gengiver udførligt og med tydelig tilfredshed, hvad de selv har sagt og gjort. Skønt disse ejendommelige missionærskikkelser, der rejste ud to ad gangen, er som uheldige helte eller tre gange Dupond og Dupont, har deres dagbøger vist sig at være en ren guldgrube af konkrete oplysninger og personlige iagttagelser, og Schwarz Lausten forstår at udnytte hver eneste.

Der er en sær ironi gemt i det forhold, at det ikke lykkedes de tyske missionærer at få omvendt en eneste jøde, men at deres dagbøger, breve og rapporter giver overbevisende indtryk af både hvorfor og hvordan de missionerede. De kom fra det af Johann Heinrich Callenberg i 1728 oprettede missionsinstitut, *Institutum Judaicum et Muhamedicum*, som efterhånden fik flere lokale støttetekrede i Danmark. Det teologiske grundlag er Paulus' tanke i Rom 11 om jødernes sluttelige omvendelse, der på spenersk vis kædes sammen med den apokalyptiske forestilling om Tusindårsriget. Således havde den pietistiske jødemission et dobbelt formål, idet jødernes omvendelse blev set som den forudbestemte forudsætning for hele kirkens endelige frelse. Og lige så skriftorienteret man var i sine teologiske beregninger, lige så skriftorienteret var man i de temmelig aggressive missionsfremstød over for jøderne, der blev anklaget, angrebet og truet ved hjælp af skriftsteder til at tro på Kristus og antage den kristne fortolkning af Det Gamle Testamente.

Takket være de hallensiske jødemissionærers dagbøger er det nu blevet muligt at få et førstehåndsindtryk

af, hvad man officielt gjorde i Danmark for at omvende jøder, som fx i 1728 at samle de københavnske jøder til tvangsprædikener med efterfølgende overhøring i Vajsenhusets kirke (s. 262-78). Ligesom det er muligt at følge med i udvalgte afsnit af jødiske livs- og familiehistorier, at få nærmere indtryk af modsætningsforholdene mellem de københavnske jøder indbyrdes samt at få indblik i en række både bizarre og dybt tragiske skæbneforløb. Dagbøgerne giver sammen med missionærernes breve og rapporter et uvurderligt supplement til de officielle dokumenters gengivelse af den debat, der allerede havde fundet sted i forbindelse med behandlingen af fx spørgsmålet om tvangsdåb af jødiske børn, forslaget om en jødisk ghetto på Christianshavn, forslaget om jødernes pligt til at bære et særligt mærke, og forbudet mod ansættelse af kristne tjenestefolk i jødiske huse.

Blandt de mange skæbner, Schwarz Lausten fortæller om, er der selvfølgelig nogle, der gør særligt indtryk. Det gælder fx den arme mand, der måtte begraves hele tre gange, fordi hverken kristne eller jøder ville kendes ved ham. Schwarz Laustens skildring af forløbet er fremragende og ganske symptomatisk for hans stilfærdige og lidt tørre stil, der kan rumme såvel humor og ironisk distance som indignation og retfærdig harme. En portion af det sidste investerer han i fortællingen om den lille jødiske dreng, der løb hjemmefra for at blive kristen, og som mødte et par velmenende teologiske studenter, der skjulte ham for forældrene og af kongen fik

lov til at beholde ham.

Adskillige af konvertitterne fik vanskelige eller tragiske livsforløb. De gav afkald på deres jødiske identitet og mistede deres tidligere tilhørsforhold uden dog for alvor at blive akcepteret som kristne. Det synes at være gået efter devisen: *damned if you do and damned if you don't*. Det er i hvert fald påfaldende, at de konversionsvillige jøder blev mødt med ganske den samme skepsis, mistænksomhed og foragt, som generelt blev jøder til del. Det er fx betegnende, at man fra officiel side nærede en indgroet skepsis over for jødernes ønske om dåb, samtidig med at man støttede de forskellige initiativer, hvis hele formål jo netop var at få jøder til at skifte religion.

Men kunne man være sikre på, at de var oprigtige? Var jøder ikke altid falske og upålidelige? Ville de døbes, fordi de havde indset messiasstroens sandhed, eller var det mon ikke snarere blot for vindings skyld? Var jøder ikke netop gridske og pengeglade? Selvfølgelig har der været tilfælde, hvor jøder har ønsket at konvertere i håb om på den måde at skabe sig et bedre liv med rimeligere arbejdsvilkår. Schwarz Lausten gennemgår en række eksempler på "useriøse, ustabile og kriminelle proselytansøgere" (s. 476-502).

Forholdet skal imidlertid ses i sammenhæng med den noget hovedløse og sært vilkårlige måde, hvorpå den officielle pietistiske missionsiver blev forvaltet. Trods skeptiske fordomme og trods de stadige trakasserier om, hvordan og hvorfra finansie-

ringen skulle skaffes til veje, var der i regelen stor og positiv opmærksomhed omkring de jøder, der meldte sig til dåbsundervisning. De fik kost og logi samt penge til personlige fornødenheder, så længe undervisningen stod på, og de kunne blive hjulpet i gang med et håndværk, hvis de ikke allerede havde et anstændigt erhverv, hvorved de kunne forsørge sig selv og en evt. familie. Det er således ganske tydeligt, at man helt missionsbevidst har satset på netop at lokke jødiske småfolk til omvendelse, samtidig med at man forbeholdt sig retten til også at foragte dem, hvis eller når lokkemaden virkede.

Ved dåben fik konvertitterne nye, fornemme, ofte kongelige navne, ligesom det ofte var folk fra hoffet, der var faddere og gav rige gaver. Når dåben var overstået, var festen imidlertid brat forbi, og konvertitterne var nu i dobbelt forstand marginaliserede og foragtede. Et særligt hjerteskerende eksempel på, hvor galt det kunne gå, og hvad identitetstab betyder, er den lærde, tidligere højt estimerede polske jøde, Aaron Margalitha, der som konverteret, fattig, syg og alderdomssvækket blev afvist og nægtet hjælp af både jøder og kristne og fik en ussel død i København (s. 156-70).

Med disse og alle de andre gode eksempler fra arkiverne som anskuelige vidnesbyrd er det lykkedes Schwarz Lausten at revidere historien om de jødiske konvertitter og at udfylde mange huller i den hidtil temmelig mangelfulde viden både om disse konvertitters antal, alder, hjemsted og

personlige forhold. I kapitel VI (s. 418-617) gennemgås disse oplysninger tematisk, og på grundlag af et kendskab til nu i alt 121 proselytansøgninger fra jødiske personer, hvoraf 84 er blevet døbt, kan der tegnes et detaljeret og meget hverdagstæt billede af de vanskelige og ofte kummerlige livsvilkår, der udgjorde mange konvertitters tilværelse.

Med sin umådelige mængde af detaljer og sin omhyggelige behandling af det omfattende materiale er bogen som helhed både informativ, fængslende og dertil ofte underholdende. Men den er meget, meget lang, fordi alt skal med, også det rent kuriøse. Det er, som om Schwarz Lausten i sin begejstring for stoffet og kilderne simpelthen ikke kan nænne ikke at videregive det rub og stub. Og begejstring er som bekendt smittende. Alligevel efterlader bogen en forstemmende fornemmelse af *déjà-vu*, og det spørgsmål melder sig, endnu engang, om det dog virkelig ikke skulle være muligt at lære af historien?

Studieophold ved Uppsala Universitet

Af stud. theol. Jens Vollmer

I længere tid havde jeg gået og tænkt over muligheden for at foretage et studieophold i udlandet. I foråret 2000 realiserede jeg dette ved et studieophold ved det teologiske fakultet i Uppsala, Sverige. Denne rapport omhandler dette ophold og forberedelserne op til dette fra januar 1999.

Den indledende fase - personlig begrundelse og ansøgning

Bevæggrundene for mit studieophold i Sverige var flere. På det faglige plan var det nysgerrigheden efter at få sat ord og oplevelser på den fra dansk synspunkt lidt "underlige" Svenska Kyrkan. Man kan indvende at man blot kan sætte sig ned og læse sig til den viden, men det forekom mig, at der er en forskel i mentalitet mellem dansk kirke forståelse og vore "katolske" naboers. Ergo noget der skal opleves og ikke blot bogligt tilegnes. En anden grund er den rent personlige. Hvad jeg kan forstå på de fleste som drager ud, er det ofte et personligt ønske om at komme ud og opleve noget andet, der primært driver værket

De fleste vil vel mene at det at tage til Sverige ikke rigtigt honorerer dette krav. Det kan man se af statistikken. Studerende rejser syd på til Tyskland og vest på til England og USA. Jeg har dog altid haft et svagt punkt for Sverige! Ud over dette, så er det en del lettere at realisere et studieophold i Norden. Dette var dog ikke et argument jeg havde tænkt nøjere over, da jeg i januar 1999 kontaktede Niels Chr. Tolvang, som er koordinator for Nord-plus på teologi, om mine mulig-

heder for at komme til Uppsala. Jeg var på det tidspunkt sent ude med en ansøgning for FS 2000, men jeg var heldig. Ved hjælp af et par e-mails mellem Niels Chr. Tolvang, den overordnede koordinator af Nordplus i Finland og studievejlederen i Uppsala, Birgitta Laghé, var mit ophold så godt som i orden.

Nordplus og økonomi

Lige et par ord om Nordplus og økonomi. Nordplus er et netværk mellem nordiske universiteter, som bl.a. formidler udveksling af studerende. Vigtigt er at der også er penge i ordningen. Nordplus-stipendiet indeholder 6000,- per semester og 1000,- i rejsepenge. En anden vigtig detalje i ordningen er, at universiteterne har forpligtiget sig på at sørge for bolig for de udvekslingsstuderende. Jeg fik et kollegieværelse stillet til rådighed, som kostede ca. 1700,- d.kr. pr. måned. Udgifterne til mad er rundt regnet på samme niveau som i Danmark. Man kan således med en SU og eventuelt studielån have en ganske fornuftig økonomi. Jeg søgte af den grund ingen legater.

Med bolig, SU og Nordplus-stipendie på plads var det kun planlægningen af semesterets undervisning, der manglede. Jeg havde relativt hurtigt bestemt mig for at semestret skulle bruges på specialeforberedelse. Jeg havde forinden, via fakultetets egen hjemmeside, forsøgt at undersøge hvilken undervisning, der ville blive udbudt, men den var nærmest ubrugelig. Det bestyrkede mig blot i at semestret skulle bruges på specialeforberedelse.

Tanken var at "sidde med" under, for mig relevante, forelæsninger, og så ellers sidde på biblioteket og finde litteratur. Men mine planer kom ikke til at holde. Lige som hjemme, tjener fakultetet penge på eksaminer, så jeg skulle tage eksaminer. Det havde jeg ellers på intet tidspunkt i ansøgningsforløbet lagt op til. Det kan derfor kun anbefales at man før opholdets begyndelse tager kontakt til fakultetet i Uppsala for at få yderligere oplysninger og eventuelle forklaringer om 1) hvilken undervisning der vil blive udbudt på det tidspunkt man skal afsted 2) hvad der forventes fra deres side af ens ophold og 3) de enkelte fags faglige niveau. Men uanset hvor forberedt man end er, kan man godt påberegne at de planer man har lagt kan blive ændret og oftest vil blive det! Efter at i en fart at have tilmeldt mig to kurser, hvor det første var med delvis præsenspligt, kunne mit semester starte.

Undervisning

Undervisningen foregår, af naturlige årsager, primært på svensk, men en del kurser, mestendels på religionsdelen, foregår på engelsk. Disse kurser er ikke blot lavet for at tække internationale studerende. Svenske studerende gør også flittigt brug af disse kurser. Personligt har jeg ingen problemer med det svenske, så sproget var ingen hindring overhovedet. Det kan være det ikke er tilfældet for andre, men jeg er af den overbevisning at langt de fleste ikke vil have nævneværdige problemer i den henseende. Det forventes heller ikke at man skri-

ver på svensk. Undervisningsperioderne er af et semesters varighed, men lige så vel af et halvt semesters varighed, svarende til 9 uger med en efterfølgende eksamen. Eksamen kan således ligge allerede i slutningen af marts måned og i maj/juni. Det første kursus, jeg fulgte, var på grunduddannelsesniveau. Et klart fejlvalg, men jeg havde ikke haft så mange andre muligheder at vælge imellem i det første halve semester. Kurset var nyt både i form og indhold og derfor ikke "gennemprøvet", så jeg var både fejlplaceret og prøvekanin. Men bortset fra det var det et udmærket forløb. Undervisningen var generelt god og underviserne kompetente. Mit andet valg var heldigere. Det var i Kyrkovetenskap – en blanding af kirkehistorie og dogmatik med en indgang til emnet som i praktisk teologi. Kurset udbydes jævnlige og hedder "Svenska Kyrkans tro och liv". Undervisningen bestod af syv dobbelt-forelæsninger, som Professor Sven-Erik Brodd og Oloph Bexell stod for. Det var forelæsninger på højt niveau og noget af det bedste undervisning, jeg har modtaget. Forløbet var igen på ni uger og blev afsluttet med en såkaldt "hemtenta" eller "hemskrivning". Formen af eksamen kan variere, ligeså længden. I dette tilfælde fik vi en måned til at skrive opgaven i. Tre spørgsmål blev givet som skulle besvares inden for en given ramme. Pensum bestod af ca. 3500 s. litteratur. Trods det varierende niveau på de to kurser er jeg fuldt ud tilfreds med det faglige udbytte jeg har fået. På inspirationsplanet, hvis man kan sige sådan, var prof. Brodd helt

fantastisk. Han var hele tiden nærværende, også på et personligt plan, i sin undervisning og hele tiden en inspirationskilde. Han repræsenterer faktisk mit indtryk af mit ophold i Sverige, som er: Korrekt og lidt stiv på overfladen, men afslappet og åben, når man kom lidt tættere på.

Studenterlivet i Uppsala - det sociale aspekt

Studentermiljøet er rigt og mangfoldigt. På det teologiske fakultet er der dog ingen videre aktivitet, andet end en årlig fest arrangeret af fagrådet på teologi. Jeg overså denne fest, men regnede blot med at kunne komme næste gang. "Næste gang er om et år" fik jeg at vide. Nej, det sociale liv foregår ikke åbent på de enkelte studier, men på de mere tværfaglige "nationer". Nationer er foreninger, som hver især er knyttet til et amt i Sverige. Der af navnene: Upplands nation, Värmlands nation osv. Man vælger sin nation ved studiestart, og praktisk taget alle studerende benytter sig af denne mulighed. Nationerne afholder i løbet af året en række traditionsbetingede fester - en del bestemt af den enkelte nations tilhørsforhold - andre fælles for universitetet og dermed alle nationerne. Man kan til dels sammenligne nationerne med de gamle collegier Regensen og Borch. Som ny studerende fungerer nationerne nærmest som et andet hjem. Der er i hvert fald mere end rig mulighed for at bruge al sin tid der. På trods af disse, skal man sige studieforlængende aktiviteter, så opfordrer universitet nye studerende til at kaste sig ud i natio-

nernes sociale liv. Rektor gjorde i hvert fald meget ud af det sociale aspekt, da han holdt sin tale ved immatrikulationen af semestrets nye studerende. Jeg benyttede mig kun delvist af disse tilbud. Der er trods alt en forskel på at være ny studerende og ny udvekslingsstuderende. Som udvekslingsstuderende er man normalt overbygningstuderende og har overstået opstartsfasen på sit eget universitet, og man er mere tilbøjelig, jeg var det under alle omstændigheder, til at søge kontakt af mere fagligt tilsnit. Jeg havde via min kontaktstuderende mødt en del "aktive" teologistuderende, det vil sige fagrådsfolk og andre "Tordenskjold soldater". Det var mere den slags selskab, jeg havde brug for. De forbindelser gjorde, at jeg senere tog med deres fagråd til Åbo Akademi for at møde fagligt aktive studerende der. Det er også forbindelser, som jeg håber vil holde i årene fremover. Meget af det jeg har oplevet, og de mennesker jeg har mødt, kan ikke bare tilskrives eget initiativ. Det teologiske fakultet, med den faglige vejleder Birgitta Laghé i spidsen, gjorde et stort arbejde, for at vi internationale studerende kunne få en kontakt med svenske studerende.

Konklusion

At komme ud og opleve et andet universitet end sit eget finder jeg meget lærerigt. Selv om det "blot" er en tur til Sverige, så er der forskelle i undervisningssystem og for den sags skyld i mentalitet. Ofte er der et større kontingent af andre internationale studerende. I dette internationale forum,

kommer man uundgåeligt ind på diskussioner om mentalitet og specielt mentalitetsforskelle, som er meget stimulerende, både personligt men også for ens akademiske udsyn. Jeg kan absolut anbefale at tilbringe et ophold på Uppsala universitets teologiske faultet. Samtidigt skal det siges, at et udenlandsophold af et års varighed er langt at foretrække i stedet for blot et semester. Man når knap nok at komme på plads, før man skal hjem igen. På det tidspunkt jeg skulle hjem, følte jeg, at det hele faktisk først var ved at begynde. Jeg er overbevist om at et andet semester vil give et endnu større fagligt udbytte.

Manden med kroppen

Velkommen til prof. Dale B. Martin

*Af lektor Henrik Tronier
Institut for Bibelsk Eksegese*

Jeg føler mig som lidt af en Johannes Døber ved at kunne annoncere, at professor Dale B. Martin kommer til Institut for Bibelsk Eksegese som Fulbright professor for et halvt år i efterårsemesteret 2001.

Baggrund

Efter en årrække som professor på Duke University i North Carolina overtog Dale Martin i 1999 Wayne Meeks' professorat i *religious studies* på Yale University og anses i dag for at være en af de betydeligste eksegeter i det internationale nytestamentlige forskningsmiljø. Han er blevet tildelt en række priser og udmærkelser, ikke kun for sin forskning, men også for sit pædagogiske arbejde. Som man vil vide, hvis man oplevede hans gæsteforelæsning på fakultetet for nylig, får man ikke en eneste chance for at kede sig.

Når det gælder kreativitet og pionerarbejde, hører hans to Paulusafhandlinger til 90'ernes ypperligste: *Slavery as Salvation: The Metaphor of*

Slavery in Pauline Christianity fra 1990 og *The Corinthian Body* fra 1995. Ikke mindst sidstnævnte har høstet udbredt international anerkendelse. Når hertil lægges, at han skriver med en sådan sans for formidling, at begge hans bøger vil kunne læses uden særlige fageksegetiske forudsætninger, kan det næsten ikke blive bedre.

Som det ofte er tilfældet for pionerarbejde, har den internationale

begejstring som regel været blandet med en vis nølen over for en tilslutning til hans teser. For hans fortolkninger er radikale, og hans perspektiver udfordrer grundlæggende forudsætninger i traditionelle teologiske læsninger af de paulinske breve. Alene derfor er der al mulig grund til at glæde sig til hans ophold og undervisning. Ikke mindst fordi hans ideer måske nok er udfordrende, men han er aldrig postulerende. Tværtimod er han så vellidt som underviser, fordi han først og fremmest er *lydhør*, åben for diskussion og drevet af et teologisk engagement i sin interesse for, hvad teksterne siger.

Hovedideer

Arven fra Wayne Meeks' banebrydende studier fornægter sig ikke hos Dale Martin. Men hvor Meeks' tilgang er socialhistorie i mere klassisk, moderne forstand, er Dale Martin i højere grad præget af en postmoderne bevidsthed med et stort hermeneutisk udblik.

Hverken hans metode eller temaer kan umiddelbart sættes på én formel. Men sagt i stikord er hans interessefelt kultur- og socialantropologi, socialkonstruktivisme, eksegeseens socialhistorie, dekonstruktion, ideologikritik, identitet, krop, køn, seksualitet. Som man fornemmer, er der tale om saftige sager. Hvem kan afvise en vis nysgerighed over for artikler med titler som "Paul Without Passion: On Paul's Rejection of Desire in Sex and Marriage" eller "Contradictions of Masculinity: Ascetic Inseminators and Menstruating Men in Greco-Roman Cul-

ture"? Der er tale om en fortolker, der også pløjer marker op uden for de gangse eksegetiske områder.

I forhold til traditionelle teologiske tilgange til Paulus og hans samtid kan man i høj grad beskrive Dale Martins projekt som en "af-åndeliggørelse". De paulinske breves udsagn bliver grundfæstet i kroppen, materien og den sociale verdens klassehierarkier. Dale Martin fortolker i en uhyre radikal forstand de paulinske breve "nedefra". Hvor en traditionel eksegese fx typisk vil sætte Paulus' forestillinger i forhold til samtidige filosofiske og teologiske ideer, er det karakteristisk, at Dale Martin kan fortolke Paulus ved at sætte ham i forhold til samtidige medicinske tekster om kroppens indretning og substanser. Her kan Dale Martin finde nøgler til Paulus' forståelse af identitet, enheden med Kristus og menighedens forhold til den omgivende verden.

Den fremmede

Når man læser Dale Martins Paulusfortolkning, oplever man typisk en dobbeltbevægelse: Paulus' breve bliver på en række punkter vitterligt meget mere *forståelige* i lyset af disse meget bastante, konkrete forestillinger og problemstillinger og deres iboende "kropslogik". Men i samme hug bliver Paulus voldsomt *eksotisk*. Han rykker på afstand af vor nutidige bevidsthed, så enhver indgroet fortrolighed og genkendelighed bliver problematiseret.

Hvad angår det sidste, er dette ikke mindst et resultat af Dale Martins opgør med det, han mener, er en ure-

flekteret indlæsning af en række grundlæggende modsætningspar fra vesterlandsk bevidsthed ind i Paulus' breve. Det gælder ifølge Dale Martin modsætningerne mellem verden og subjekt (bevidsthed), mellem materielt og åndeligt (ikke-materielt) og mellem kroppen og jeg'et.

Ingen af disse tre sammenhørende, ontologiske modstillinger kan man finde hverken i Paulus' bevidsthed eller i antikken i almindelighed, hævder Dale Martin. Hos Paulus er der ingen idé om et jeg eller en bevidsthed, der skulle være væsensmæssigt adskilt fra verdens substanser. For så vidt der overhovedet *er* et jeg, er det mildt sagt en noget udflydende størrelse, der er gennemtrængt af verdens substanser.

Identitet er således hos Paulus forstøvet stofligt og kropsligt. Enheden med Kristus, Kristusidentiteten, etableres gennem ånden, der som et fint stof gennemtrænger det troende menneske og menigheden som Kristi krop. Forholdet til den dæmonregerede omverden forstås tilsvarende i kropslige kategorier som en porøs grænseflade, der stadig trues af gennemtrængning fra omverdens forurenende substanser. Paulus' parænese og advarsler mod fx at spise afgudsofferkød, mod omgang med prostituerede og det seksuelle begær er udfoldet inden for rammerne af en sådan kropslig-stoflig sygdoms- og forureningslogik.

Paulus fremstår i en sådan grad i kød og blod hos Dale Martin, at man sat på spidsen kan hævde, at den klas-siske krop-sjæl dualisme hos Dale

Martin næsten er kørt over i den modsatte grøft, så kroppen er blevet det eneste virkelige i hans Paulusbillede.

Kristuskroppen i Korinth

Med en sådan forståelse af identitet hos Paulus har man ifølge Dale Martin nøglen til at forstå de konflikter, som korintherbrevene vidner om.

Traditionelt har eksegeter fortolket denne konflikt ved at anlægge et "vertikalt" snit mellem en græsk-hellenistisk kulturs filosofi på den ene side og Paulus' jødisk-kristne teologi på den anden side. Også en sådan modsætning gør Dale Martin op med som en senere tids ideologiske konstruktion. Han fortolker i stedet konflikten ved at anlægge et "horisontalt" snit mellem to forskellige samfundsklasser i den hellenistiske (både jødiske og græske) verden.

Hertil svarer nemlig forskellige kropsideologier. En veluddannet og velhavende overklasse, de "stærke" i korinthermenigheden, konstruerer kroppen som en hierarkisk orden og balance mellem let og tungt stof, en afspejling i mikrokosmos af det stoflige hierarki i den kosmiske orden, makrokosmos. Hertil svarer en samfundsideologi med en hierarkisk orden mellem klasser med forskellig, højere eller lavere social status.

De "stærke" forstår derfor den ideelle Kristus krop, menigheden, som en tilsvarende hierarkisk orden mellem troende af højere og lavere social status i det traditionelle statushierarki. Sygdom, både konkret-kropsligt og socialt, forstås som ubalance i hierar-

kiet. Helbredelse er genoprettelse af hierarkiet.

Heroverfor står kropsideologien i de lavere, mindre uddannede og velhavende klassers forestillingsverden. Her forstås kroppen først og fremmest med fokus på grænsefladen til verden med dens truende, indtrængende elementer. Sygdom, konkret-kropsligt såvel som socialt, anskues som forurening gennem kroppens porøse grænseflade.

Konflikten i Korinth skal således ifølge Dale Martin først og fremmest ses som udtryk for en menighed, der er socialt splittet mellem klasser af forskellig status med forskellige kropsideologier og tilsvarende kosmologier og samfundsideologier.

Paulus' egen kropsideologi hører som sagt til den sidstnævnte. Paulus' argumentation over for de "stærke" består derfor dels i at advare mod den forureningstrussel mod Kristus-kroppen fra omverdenen, som de "stærkes" kropsideologi gør dem ubekymrede om. Dels består den i at etablere et modbillede til de "stærkes" traditionelle statushierarkiske værdisystemer: Paulus kan bruge den apokalyptiske kosmologi til at vende op og ned på top og bund i det traditionelle statushierarki, når han konstruerer Kristus-kroppen. Og endelig kan han også benytte en imødekommende argumentation, hvor han forsøger at mediere mellem de stærkes og de svages kropsideologier.

Det sidste er ifølge Dale Martin tilfældet i Paulus' konstruktion af opstandelseskroppen i 1. Kor 15: På den ene side vender han det traditionelle

stoflige og statusmæssige hierarki på hovedet ved at gøre gældende, at også livet efter døden (opstandelsen) er en *kropslig* tilstand og ikke simpelthen det fine, lette åndsstofs udfrielse. På den anden side imødekommer han de stærkes stofhierarki ved at understrege, at denne krop *ikke* vil bestå af "kød og blod", det tunge stof i bunden af hierarkiet, men være en krop af det fine, lette åndelige stof.

Denne finurlige størrelse, den åndelige krop (*sōma pneumatikon*), der har givet eksegeter grå hår i hovedet gennem generationer, er altså et kompromis i en social konflikt!

Meget ved disse fortolkninger kunne diskuteres, og det vil der helt sikkert blive lejlighed til i efterårsseminaret. For som sagt: Dale Martin er lydhør.

Næste projekt

Dale Martins projekt under opholdet i København vil ligge i forlængelse af hans tidligere arbejde og har som overskrift "Gender, Sexuality, and Biblical Interpretation". Hans projekt er på én gang hermeneutisk, forskningshistorisk og eksegetisk. I en ideologikritisk og socialhistorisk analyse vil han bore i, hvordan centrale nytestamentlige udsagn om seksualitet, køn og familie er blevet udlagt gennem fortolkningshistorien, herunder udsagnene om homoseksualitet, Jesus' og Paulus' "singleliv" og Paulus' udsagn i Gal 3,28 om, at der i Kristus ikke er mandligt og kvindeligt. Dette vil han diskutere i en hermeneutisk ramme af overvejelser over relevansen af postmoderne og poststrukturalisti-

ske fortolkningsteorier for bibelsk eksegese.

Semesteråbningsforelæsning

Dale Martin har om nogen givet de paulinske tekster krop. Nu er chancen der for at få krop på Dale Martins tekster. Det vil første gang være muligt ved semesteråbningsforelæsningen den 3. september kl. 13-15. Jeg tør godt stå inde for, at det ikke bliver kedeligt

Samarbejdet med Makumira Theological College

Af dekan John Strange

Ved Usa River i Arusha-regionen i det nordlige Tanzania tæt ved ækvator og de store naturparker Serengeti og Ngorongoro, lige under Meru-bjerget og tæt på Kilimanjaro, ligger Makumira Theological College (MUCO) i en gammel kaffeplantage med 30 m høje træer og en næsten yppig, jungleagtig vegetation. MUCO, som sammen med Kilimanjaro Christian Medical College i Moshi og Iringa University College udgør Tumaini Unversitet, er det største lutherske fakultet i Afrika, naturligt nok, idet 45 % af befolkningen i Tanzania er kristne og den lutherske kirke er den største kristne kirke der, hvilket jo går tilbage til landets status som tysk koloni før Første Verdenskrig. Fakultetets alder går tilbage til 1947, og det har ligget ved Usa River siden 1952. Fra en lille institution, der gav to-årige kurser i teologi, er det i dag vokset til et fakultet med 25 lærere med master- eller doktorgrad fra universiteter i fx USA

Provost, Dr. Gwakisa Mwakagali.

og Sydafrika, som giver undervisning op til bachelor- og master-grad. Der er også udenlandske lærere udsendt fra missionselskaber i USA og Schweiz. Undervisningen foregår på swahili eller engelsk.

Optagelseskravet er enten, at ansøgerens biskop anbefaler det, eller at MUCO godkender optagelse på grundlag af fx et universitetsdiplom i teologi, som kan opnås ved andre lutherske colleges i Moshi, Iringa eller Bukoba, hvor diploma-kurset overvåges af MUCO, eller en særlig optagelsesprøve. Også udlændinge kan søge optagelse.

Alle de studerende bor på fakultetet, enten i værelser med to til fire senge og med en fælles spisesal, eller i små huse, hvor de gifte studerende kan bo med deres familie.

Dagliglivet er selvfølgelig først og fremmest præget af studier, men det adskiller sig meget fra fakultetet i København, idet der er mange familier, der bor der, der er en børnehave til de studerendes børn, der er en syge-station med en sygeplejerske. Endvidere er der landbrug på campus, dels

lærernes, idet de fleste lærere er nødt til at supplere lønnen med at dyrke majs, holde et par køer og svin og have frugttræer; også de studerende har et vist landbrug til at supplere kosten, idet man skal huske, at de fleste studerende er præster i forvejen og kommer fra små landsbyer i busken og er meget fattige.

Endelig er der en kirke på campus, som spiller en stor rolle. Hver morgen begynder man dagen med en gudstjeneste i kirken, hvor man også giver meddelelser af fælles interesse, introducerer gæster som fx mig som gæstelærer, og der er højmesse hver søndag. Derudover er der to kor knyttet til kirken, og gudstjenesten er meget præget af dels protestantisk, fortrinsvis, tysk salmesang, dels indfødt kor og "orkestermusik". De forskellige professorer og også de studerende skiftes til at forestå gudstjenesterne og

prædike; i det hele taget spiller fromheden en stor rolle på stedet, og der er også udadvendte aktiviteter.

Siden 1990 har det teologiske fakultet (DTF) haft en udvekslingsaftale med MUCO. Det har mest drejet sig om studerende herfra, der har været på et semesters ophold der, og studerende derfra, som har deltaget i det kursus om dansk teologi, som har fundet sted hvert andet efterår her, endvidere enkelte lærere, således har Theodor Jørgensen været gæstelærer i tre måneder. I dette arbejde har vi fået støtte fra mange sider, Danmission, Danida, Lukas-stiftelsen, Diakonisse-stiftelsen og andre. Hele dette arbejde har på fortrindelig vis været varetaget af lektor Hans Ravn Iversen, som vi er megen tak skyldig. I efterårssemestret 1999 opholdt Dr. G. Mwakagali, som er provost (rektor) på MUCO og professor i Det Ny Testamente, sig i København, hvor han dels arbejdede med studier, dels gav en forelæsningsrække.

I forbindelse med dette ophold modnedes tanken om at udvide dette samarbejde hos ham og hos mig som nytiltrådt dekan, tilskyndet af Hans Ravn Iversen, Holger Bernt Hansen fra Center for Afrikastudier og Niels Kastfelt, formand for det internationale udvalg ved DTF. På et møde blev vi enige om at udvide samarbejdet, og en skitse til en egentlig samarbejdsaftale mellem MUCO, DTF og Danmission blev udarbejdet.

1. Hvert andet efterårssemester vil DTF modtage tre studerende med mindst to års studier bag sig til et

særligt engelsk-sproget studieprogram med et certifikat, samtidig vil de deltage i et besøgsprogram i Folkekirken tilrettelagt af Danmission, som også sponsorerer de studerendes flyrejse, ophold, diæter til personlig udgifter og bøger, og endelig forsikring.

2. De alternerende efterårssemestre (første gang 2001) vil tre studerende på DTF blive sendt på et tre-måneders ophold ved MUCO.

3. Den eksisterende lærerudveksling bliver formaliseret med en udveksling fra hvert fakultet en gang hvert femte år.

4. Endelig vil de to fakulteter samarbejde om udviklingen af et Ph.D.-program på MUCO. Meningen er, at Ph.D.-studerende, hvor et af fakulteterne har en speciel kompetence, kan gennemføre dele af studierne ved det pågældende fakultet. For MUCOs vedkommende drejer det sig fx om afrikansk teologi og religion, for DTFs vedkommende fx bibelstudier og Søren Kierkegaard studier. Rent praktisk vil det for en studerende fra MUCO betyde, at der bliver udpeget en vejleder både fra MUCO og DTF, at de to vejledere sammen udarbejder studieprogrammet, at den studerende tilbringer sit andet studieår ved DTF under dansk vejledning og med brug af vore faciliteter, og så tilendefører sine studier og skriver sin afhandling ved MUCO. Afhandlingen bliver så bedømt af de to vejledere samt eksterne censorer efter MUCOs system, og ved den endelige handling er den danske vejleder en af opponenterne.

5. Derudover er der udveksling af publikationer og ikke mindst et løfte

om at udvide udvekslingsprogrammet, når MUCO har oprettet det humanistiske fakultet ved Tumaini Universitet, som der er konkrete planer om. Dette er af stor betydning for Center for Afrika-studier ved DTF.

6. MUCO vil udarbejde en "bekendtgørelse" om Ph.D.-studier efter den i Danmark gældende bekendtgørelse.

Aftalen er godkendt af det internationale kontor ved Københavns Universitet og af Tumaini Universitet og biskopperne i Tanzania.

I september måned var jeg som et led i samarbejdet inviteret tre uger til MUCO for at give gæsteforelæsninger dels om Palæstinas arkæologi i den bibelske periode, dels om helligdomme i Jerusalem (Salomos tempel, Herodes tempel, Gravkirken og Haram esh-Sharif). Forelæsningerne var velbesøgte både af lærerne og de studerende og foregik i kirken, hvor væggen ved siden af altertavlen var "lærred" for overhead. Men både min hustru Lisbeth og jeg deltog også i anden undervisning, vi var således indrulleret i engelsk samtaleundervisning, i korsang o.s.v. Det var en meget stor oplevelse at være der, vi fik stillet et hus til rådighed og kunne hver dag spise i MUCOs gæstehus, men blev også udsat for en udstrakt gæstfrihed fra mange læreres side, og den tætte sammenhæng mellem undervisning og gudstjeneste, som vi oplevede, gjorde et stort indtryk på mig. Der lærer de studerende noget, som de får gavn af senere.

Men en opgave for mig under mit ophold var at konkretisere Ph.D.-aftalen. På et møde mellem den akademi-

ske forsamling, hvor jeg deltog, blev pastor, master i teologi Ronelick Mchami udpeget som den første Ph.D.-studerende under programmet. Hans projekt er "Apostle Paul's teaching on law as understood and lived by Christians in the Evangelical Lutheran Church in Tanzania". Som vejleder blev professor i Det Ny Testamente, provost G. Mwakagali udpeget fra MUCOs side, og efterfølgende er Lektor Det Ny Testamente Dr. Theol. et Phil. Troels Engberg-Pedersen udpeget fra DTFs side. Under et kort ophold i København i november aftalte de to vejledere detaljerne i vejledningen.

R. Mchami begynder studiet i efteråret 2001, og det er meningen at han skal opholde sig ved DTF et år fra efteråret 2002. Udgifterne til dette ophold er DTF ansvarlig for.

Det er et meget spændende samarbejde, der her er begyndt. En sådan form for samarbejde kan muligvis realiseres med andre teologiske institutioner i Afrika, fx i Nigeria.

Og som jeg nævnte i indledningen ligger MUCO tæt ved de store naturparker. For mig personligt blev afslutningen på Afrika-opholdet en uges safari til Serengeti, Ngorongoro, Tarangire og Ndutu med storvildt og med arkæologiske studier af vore forfædre fra mere end en million år siden, homo erectus i Olduvai Gorge, en ekstra oplevelse, en oplevelse for et helt liv.

Loven, pagterne og lovgemningerne

*Af ph.d.-stipendiat Nicolai Techow
Institut for Bibelsk Eksegese*

Jeg er blevet bedt om at fortælle om baggrunden for og ideen med det ph.d.-projekt, som jeg arbejder på. Projektet går ud på at bidrage til forståelsen af begrebet lovgemninger i Paulus' breve til Romerne og Galaterne. De helt konkrete spørgsmål, jeg stiller til teksterne, er: Hvad går antitesen mellem *pistis (tro)* og *erga nomou* (lovgemninger) nærmere bestemt ud på? Hvad betyder det, at de Kristustroende er *ek pisteôs (af tro)* og ikke *ex ergôn nomou (af lovgemninger)*? Hvad betyder det, at et menneske ikke retfærdiggøres *ex ergôn nomou*, men ved tro - og *hvorfor* ikke *ex ergôn nomou*? Disse spørgsmål handler imidlertid ikke "bare" om den nøjagtige forståelse af en række begreber med central placering i en paulinsk teologi. Forståelsen af begrebet lovgemninger er en af forudsætningerne for en dybere forståelse af, hvad det rent historisk var, der førte til, at Paulus brød grundlæggende med jødedommen. Det er således også et bidrag til besvarelsen af dette spørgs-

mål, jeg ønsker at give med udførelsen af projektet.

Det hele begyndte egentlig med, at jeg gerne ville undersøge, hvad tro er for noget i Paulus' breve. Nu er det jo imidlertid sådan, at begreber bl.a. er defineret ved det forhold, de står i til hinanden. Derfor blev det hurtigt klart for mig, at det var nødvendigt først at beskæftige sig med loven og de problemstillinger, der gør sig gældende i

forbindelse med fortolkningen af denne størrelse i Paulus' breve.

Jeg begyndte derfor med at skrive et speciale indenfor dette emne, nærmere betegnet om Paulus' lovforståelse, sådan som den kommer til udtryk i den anklage af menneskene, som han efter de indledende knæbøjninger åbner Romerbrevets første store hovedafsnit med. Udgangspunktet blev taget i det såkaldt nye Paulus-perspektiv, konkret repræsenteret ved E. P. Sanders' og H. Räisänen's fortolkninger, og ikke mindst derfor kom arbejdet med specialet til især at kredse om to emner: For det første spørgsmålet om sammenhæng eller modsigelse i Paulus' argumentation, i bredere perspektiv altså spørgsmålet om Paulus' kompetence som teologisk tænker. For det andet indholdet af Paulus' argumentation og i den forbindelse den nærmere bestemmelse af de grupper af mennesker, Paulus anklager, og deres respektive soteriologiske tankegange.

Arbejdet med dette speciale efterlod mig med to foreløbige resultater og en masse spørgsmål. For det første en vis skepsis overfor vigtige dele af det nye perspektiv og en fornemmelse af, at et vist korrektiv var nødvendigt. For det andet en oplevelse af Paulus som en langt mere kompetent og kompleks tænker, end han præsenteres som af Räisänen og Sanders m. fl. Endelig var (og er) der alle spørgsmål. Samtidig med fornemmelsen af at have forstået *noget* stod en klar erkendelse af ikke at være færdig med nogen af problemstillingerne, og der var kommet flere spørgsmål til. Spe-

cialiet handlede ganske vist, udover et appendiks om transformationsbegrebet og lovens oprindelse ifølge Galaterbrevet, næsten udelukkende om én tekst i Romerbrevet. Men dels havde det involveret en del arbejde med adskillige andre tekster, simpelthen fordi problemstillingerne angående Paulus' lovforståelse hænger sammen som ærtehalv. Dels berører fortolkningen af Rom 1:18-3:20 i sig selv mange af disse spørgsmål. For eksempel: Hvad er det for en jødedom, Paulus forholder sig til? Hvad er forholdet mellem den og Paulus' egen fortid? Hvad er *ho nomos* (*Loven*) overhovedet for en størrelse? Hvad går modsætningen mellem lov og tro nærmere bestemt ud på? Hvad er forbindelsen mellem loven, "egen" retfærdighed og stolthed? Hvad var eller er lovens formål og funktion? Hvilket forhold står den i til etikken?

På et fundamentalt plan handler spørgsmålene om loven hos Paulus egentlig om hans forståelse af Det gamle Testamente som åbenbaring, af Israels folk som etnisk og religiøs størrelse og af dette folks historie og gudsforhold. Og de ting kan man næsten ikke arbejde med uden at stille spørgsmålet om selve *karakteren* af Paulus' tænkning om emnerne: Er der først og fremmest tale om efterrationaliseringer og *ad hoc* argumenter, der mere eller mindre vellykket forsøger teologisk at begrunde standpunkter, som Paulus oprindeligt har taget på baggrund af en langt "mindre" teologisk refleksion? Eller indikerer hans breve en konsistent teologisk tænkning på grundlag af kategorier, der er

implicitte i og ligger bag ved teksterne, og som, hvis de bliver taget alvorligt i fortolkningen, får langt flere brikker til at falde på plads? Hvad er den eller de dynamiske faktorer, der sætter gang i hans distancering fra jødisk lovforståelse?

Alle disse spørgsmål fik jeg lejlighed til at arbejde med, da der blev udskrevet en prisopgave med titlen: "Pagtsteologi i Paulus' breve".

Som de fleste måske ved, mente E. P. Sanders at kunne konkludere sin sammenligning af, hvad han kalder Paulus' og jødedommens "patterns of religion", med, at selvom (a) forholdet mellem Guds barmhjertighed og nåde på den ene side og menneskets gerninger på den anden er det samme i jødedommen og hos Paulus, (b) er Paulus' teologi i modsætning til jødedommen *ikke* udtryk for en "pagtsteologi", altså et religiøst mønster hvor *pagten* er den grundlæggende og primære struktur, som andre kategorier - ikke mindst loven - aldrig står selvstændigt i forhold til men altid forstås på baggrund af. Ifølge Sanders spiller pagtsbegrebet ikke rigtigt nogen rolle i Paulus' tænkning.

Det sidste, altså (b), er der en del forskere, der mener er forkert. Selvom ordet pagt forekommer yderst sjældent hos Paulus, er tanken ifølge disse forskere tilstede ikke bare få steder, men igen og igen. Den kommer til udtryk i store dele af Paulus' sprogbrug og ved intertekstuelle "ekkoer" fra gammeltestamentlige tekster, men også i hele den bibelhistorie der udgør en slags narrativ substruktur i Paulus' breve. Derved danner pagten et bag-

vedliggende paradigme, der, når det tages i brug som hermeneutisk værktøj, fremmer vores forståelse både af adskillige konkrete tekster og af flere "systematiske" kategorier, så som ekklesiologi, historieforståelse, retfærdiggørelse og helliggørelse.

Efter at have arbejdet med emnet, tror jeg, disse fortolkere langt på vej har ret. Pagtsbegrebet *er* ganske rigtigt grundlæggende og får en hel del til at falde på plads. Det interessante for mig i sammenhængen med mit arbejde med *loven* var imidlertid at se på, hvad det nærmere *indhold* så var i Paulus "pagtsteologi". Så vidt jeg indtil videre er i stand til at se, er det nemlig en fejltagelse, som mange fortolkere begår, bare at tale om "pagten" hos Paulus, som om det på forhånd var en givet sag, hvad den egentligt er for noget, og at der kun er én af slagsen. For i modsætning til dette står altså det forhold, at alle de gange, hvor Paulus anvender ordet *diathékê*, kommer det enten eksplicit eller implicit til udtryk, at der er *mere* end én pagt.

Spørgsmålet er selvfølgelig så, hvordan disse pagter ser ud og forholder sig til hinanden. Jeg har i min besvarelse af prisopgavespørgsmålet foreslået og argumenteret for følgende: Hvis man definerer en pagt som en af Gud forordnet relationel struktur, der bestemmer de grundlæggende principper for forholdet mellem Gud og en gruppe mennesker, så har vi i den mosaiske pagt og den nye pagt to sådanne relationelle strukturer. Pointen er nu, at disse to relationelle strukturer er konfigureret på hver sin måde i Paulus' teologi: Lovens etiske

indhold er *tilstede* i begge strukturer, og derved er der kontinuitet imellem dem. Men den *funktion og plads*, loven har i den mosaiske pagt, står i et antitetisk forhold til den funktion og plads, den har i den nye pagt, og derved er der diskontinuitet imellem de to pagter. Jeg foreslog og argumenterede endvidere for, at uenigheden mellem Paulus og hans modstandere i Galaterbrevets og Romerbrevets afsnit om retfærdiggørelse netop er en uenighed om, hvordan den mosaiske pagt og den nye pagt hver især er konfigureret, og især om hvilken funktion loven har i den mosaiske pagt. *Bl. a.* i forlængelse heraf tillader jeg mig indtil videre sammen med et mindretal af forskere forsigtigt at pippe, at Sanders tager fejl i *begge* sine konklusioner ovenfor, altså både (a) og (b).

Både i forbindelse med specialet og prisopgaven har spørgsmålet om, hvad Paulus mener med udtrykket *lovgerninger*, og hvordan dette begreb fungerer i de konkrete argumentationssammenhænge, det forekommer i, trængt sig på, uden at jeg har fået lejlighed til at gå i dybden med det i den grad, det fortjener. Men nu skal det altså være.

En sådan undersøgelse er påtrængt og interessant på flere måder:

For det første er forståelsen af begrebet lovgerninger i sig selv et af de mest centrale blandt problemstillingerne vedrørende Paulus' lovforståelse, og nogen konsensus er der bestemt ikke tale om blandt forskerne. Enhver hypotese om Paulus' lovforståelse skal kunne forklare dette begreb og dets funktion i både den tekstuelle

og historiske kontekst. Derfor kunne det være spændende at se om min hypotese fra prisopgaven har det krævede forklaringspotentiale. Hvis ikke må der findes en ny.

For det andet er det ikke mindst i teksterne, hvor udtrykket *erga nomou* optræder, at antitesen mellem *nomos* og *pistis* udtrykkes. Derved fungerer lovgernerne som en negativ bestemmelse af tro. En undersøgelse af begrebet lovgerninger og den antitese, det er en del af, vil derfor kaste lys på mit oprindelige spørgsmål om, hvad tro er for noget hos Paulus.

For det tredje er der det forhold, at der til trods for den kolossale mængde litteratur om Paulus og loven, der efterhånden har hobet sig op, tilsyneladende ikke siden det nye perspektivs gennembrud er skrevet en monografi, der helliger sig en grundig undersøgelse af begrebet lovgerninger i både Galater- og Romerbrevet på baggrund af studier i den samtidige litteratur.

Endelig har spørgsmålet for forholdtvis nyligt oplevet det sjældne fænomen inden for det nytestamentlige fagområde, at et emne bliver tilført nyt kildemateriale. Det skete med offentliggørelsen i 1994 af endnu en dødehavstekst, det såkaldte 4QMMT. Før kendskabet til denne tekst var vi ikke i stand til at finde udtrykket lovgerninger nogen steder i den ældre eller samtidige litteratur. Nu står vi for første gang overfor et muligt parallelt udtryk, der kan kaste nyt lys på Paulus' anvendelse af *erga nomou*. Ikke så få repræsentanter for de gængse og ikke umiddelbart forenelige fortolkninger af udtrykket hos

Paulus påstår hver for sig, at 4QMMT støtter netop deres forståelse af udtrykket.

Det sidste ord er ikke sagt i debatten, og det bliver det selvfølgelig heller ikke ved, at jeg skriver en afhandling om emnet. Men en afhandling om det er der brug for, og et bidrag i den rigtige retning har man vel lov til at håbe på at kunne give.

Tragediedigteren Ezekiel og Exodusmanuskripterne fra Qumran

Af ph.d. Flemming A.J. Nielsen

Blandt de græsk-skrivende tragediedigtere, der vides at have virket i de sidste århundreder f.Kr., er en jøde med det bibelsk klingende navn Ezekiel. Kirkehistorikeren Euseb bringer i sin *Praeparatio Evangelica* alle kendte citater, i alt 269 vers, hvoraf nogle få også findes hos Clemens af Alexandria og en pseudonym forfatter, hvis *Hexaëmeron* er bevaret under Eustathius af Antiokias navn. Euseb oplyser, at han har sine citater fra Alexander Polyhistor's skrift *Om Jøderne*, og da Alexander skrev i det første århundrede f.Kr., må Ezekiels drama jo være ældre, hvis Euseb står til troende. Normalt antages det, at Ezekiel selv levede i 2. årh. f.Kr., men vi har ikke ret meget andet end Eusebs udsagn at hænge det op på.

Med dette forbehold ser det dog ud til, at Ezekiel-citaterne udgør vort ældste, eksisterende eksempel på en sekundær udnyttelse af den bibelske historie om israelitternes udvandring

fra Ægypten, sådan som vi kender den fra de første femten kapitler af Exodus-bogen, eftersom denne historie tydeligvis har været emnet for Ezekiels drama. Desværre kan de 269 vers vel næppe have udgjort meget mere end et sted mellem en fjerdedel og en femtedel af den oprindelige tekst, hvis den ellers har været lige så lang som de dramaer, vi i øvrigt kender, og hvori tragedien egentlig har bestået hos Ezekiel, lader sig desværre ikke aflæse af resterne; at der overhovedet er tale om en tragedie, ved vi kun fra Eusebs og Clemens' omtaler af forfatteren som hhv. »tragediedigter« og »digter af jødiske tragedier«, men at værket har været dramatisk opbygget, synes utvivlsomt. Af de bevarede citater får man det indtryk, at Ezekiels exodus-historie i høj grad har lignet den bibelske version, skønt væsentlige forskelle også kan konstateres. Et stridspunkt i den hidtil noget sparsomme Ezekiel-forskning er det,

hvilke af disse forskelle der må tilskrives Ezekiels selvstændige bearbejdelse af kildematerialet, og hvilke forskelle der kan begrundes i tilsvarende forskelle mellem den Exodusversion, Ezekiel i det 2. årh. f.Kr. har benyttet som grundlag for sit drama, og de versioner der er os bekendt fra nu eksisterende bibelmanuskripter.

Før der i løbet af det sidste halve århundrede begyndte at dukke manuskripter og (især) -fragmenter op fra omegnen af Det Døde Hav, skulle de ældste primære vidnesbyrd om disse versioner i det store og hele søges blandt oversættelser, for med et par ubetydelige undtagelser var de indtil da ældst kendte, hebraisk-sprogede bibelmanuskripter og -fragmenter først produceret i middelalderen, fra 9. årh. og frem. Blandt de bevarede, ikke-hebraiske bibelfragmenter er de græske versioner de ældste og helt uden sammenligning også de vigtigste, fordi de øvrige antikke oversættelser tydeligvis baserer sig på enten en hebraisk tekst, vi oftest kender andetstedsfra, eller på en variant af den græske oversættelse. Enkelte fragmenter heraf er bevaret tilbage fra 2. årh. f.Kr., mens de ældste og vigtigste komplette manuskripter daterer sig til 4. og 5. årh. e.Kr.

Med fundene fra dødehavsområdet, især Qumran, er det i nogen grad lykkedes at komme bag om dette materiale, eftersom tekstfragmenter, der lader sig henføre til næsten alle gammeltestamentlige bøger, er dukket op, og oven i købet er vi blevet beriget med et tidligt, fuldstændigt manuskript til Esajas' bog. At denne bog allerede i

2. årh. f.Kr. eksisterede i en form, der i forbløffende grad ligner den mere end tusind år yngre masoretiske version, kan ikke betvivles, men de øvrige gammeltestamentlige bøger er kun fragmentarisk repræsenterede, og det i stærkt varierende omfang. Hvorvidt de originale, førkristne dokumenter, af hvilke fragmenterne jo kun er spor, i andre tilfælde har været identiske med de tekster, der indgår i vort nuværende Gamle Testamente, er langt fra en selvfølge.

Hvad nu Exodus-bogen angår, giver en optimistisk tolkning af stumperne grundlag for at formode, at mere end 60% af teksten er repræsenteret. Det er imidlertid kun en formodning, for den eneste årsag til, at vi overhovedet er i stand til at identificere de pågældende fragmenter som rester af forskellige udgaver af Exodus-bogen, er, at vi ved, hvordan Exodus-bogen ser ud fra langt yngre manuskripter. Arrangerer man Exodus-fragmenterne fra Qumran i overensstemmelse med disse senere versioner, dvs. græske tekster fra 4. og 5. årh. e.Kr. og middelalderlige hebraiske manuskripter, opstår naturligvis en række huller, svarende til de knap 40% af Exodus-teksten, som Qumran-fundene ikke opviser spor af.

Når man for de første femten kapitlers vedkommende sammenholder Exodus-fragmenterne med de tekster, der »mangler« i forhold til den bibelske Exodus-bog, og dernæst jävnfører resultatet med de tidligste sekundære vidnesbyrd om Exodus-historien, først og fremmest tragediedigteren Ezekiel, men også Jubilæerbogen, for endelig

at vurdere den litterære sammenhæng i det materiale, man derefter sidder tilbage med, viser det sig, at ikke alle »huller« nødvendigvis er tilfældige, men at Qumran-fragmenterne tværtimod synes at vidne om en førkristen exodus-historie, der har været kortere end den, vi kender fra senere versioner, herunder vor nuværende Exodusbog.

Først og fremmest kan denne historie læses som en oprindelsesmyte i den forstand, at den handler om, hvordan Jahve skabte sig et folk, og om hvordan det derefter lykkedes ham også at blive anerkendt som Gud af dette nye folk. Der er efter min mening tale om en sammenhængende fortælling i fem afsnit, hvori den ægyptiske hersker spiller rollen som guddommeligt udnævnt skurk og opdragelsesmiddel over for Jahves folk:

I det første afsnit, Exod 1,1–2,25, kan Ægypten betegnes som et etnogenetisk drivhus, hvori Jakobs familie formeres til et overordentlig talrigt folk. Dette folks lidelser akkumuleres, indtil dets skrig omsider når Gud som signalet fra et æggeur. Klageråbet i 2,23–25 markerer, at den etnogenetiske proces er fuldført, og at tiden dermed er inde til guddommelig handling.

Det andet afsnit, 3,1–7,7, er præget af en konfrontation mellem det guddommelige og det menneskelige, som blev holdt adskilt i første afsnit. Moses møder Gud og derefter folket, som han delagtiggør i sin guddommeligt åbenbarede viden, og de ægyptiske plager forberedes vha. en obsternasig Faraos.

»Qumran«-versionen af dette afsnit er efter min mening væsentlig kortere end de bibelske versioner: Jahve møder Moses ved den brændende busk og udstyrer ham med en opgave og to tegn, hvormed han skal overbevise israelitterne (3,1–4,8), hvorefter Moses påbegynder sin rejse tilbage til Ægypten; 4,9–23 er tilføjet i en senere udgave af teksten. I den korte version har Moses først lige påbegyndt sin rejse fra Guds bjerg tilbage til Ægypten, så at mødet mellem Moses og Aron finder sted dér (v. 27), er ikke noget problem, hvad det jo er i den bibelske tekst, eftersom Moses i v. 18 var vendt tilbage fra Guds bjerg til sin svigerfar og havde påbegyndt sin rejse derfra.

I Qumran-udgaven er Aron folkets leder, så det er kun naturligt, at Moses henvender sig til ham først og demonstrerer sine tegn, hvorpå de sammen overbeviser israelitternes ældste. Lige så let går det naturligvis ikke med Faraos i kap. 5, og hans spørgsmål i v. 2, 'hvem er Jahve', er en tilføjelse, som farver de efterfølgende begivenheder, så de kan læses som et opdragelsesmiddel, nu ikke alene over for det israelittiske folk, men også over for den Faraos, der i den sidste ende alligevel ikke overlever sin læreproces. En længere tilføjelse, 5,19–6,1, rejser det eviggyldige spørgsmål om, hvorfor Jahve handler ondt mod sit eget folk.

Et direkte svar på den uudholdelige situation skabt af Faraos vrangvilje i 5,1–18 møder vi i den guddommelige replik til Moses i 6,2–8. Heri gentages og uddybes den information,

der tidligere blev givet i kap. 3 ved den brændende busk, og det sker i lyset af Moses' mellemliggende konfrontationer med folket og de nedslående resultater af de hidtidige bestræbelser. Men israelitterne lytter ikke længere til den udvalgte, og han forestiller sig heller ikke, at han vil kunne overbevise Farao (vv. 9-12). På dette afgørende punkt indsættes en handlingsretarderende genealogi, som nærmere identificerer Moses og Aron (vv. 13-27), før fortællingen genoptages (vv. 28-30). Moses' manglende kvalifikationer afhjælpes ved, at Jahve gør ham til gud for Farao, mens Aron udnævnes til denne guds profet. Således udrustet skal Aron denne ene gang tale til Farao, skønt Moses og Aron heller ikke nu skal regne med, at Farao lader sig overbevise, netop for at guddommen skal kunne gøre mange tegn og undere i Ægypten (7,1-7).

Dermed er scenen sat til det omfattende tredje afsnit, 7,8-11,10, hvori Jahve demonstrerer sin guddommelighed vha. tre serier af tre plager. I en prolog, 7,8-13, bekræftes Arons rolle som Moses profet, da han over for Farao gentager og varierer det mirakel, Moses tidligere blev udstyret med, og som dengang skulle overbevise israelitterne (4,2-5). Flere tilføjelser kan konstateres i afsnittet om Ægyptens ni plager; en af dem, 10,29-11,3, slører den sammenhæng, der i den ældre tekst kan konstateres mellem Faraos dødstrussel i 10,28 – næste gang, Moses henvender sig til Farao, skal han dø – og Moses' afskedsalut i 11,4-8, hvor han, idet han forlader Farao, varsler den tiende og afslut-

tende plage.

Efter en kort epilog, hvori essensen af plagerne udtrages for den tungnemme læser, 11,9-10, beretter det fjerde afsnit om israelitternes udvandring fra Ægypten, og det i form af en ejendommelig kombination af lov og fortælling, 12,1-13,16. En strukturel analyse gør det klart, at der, bortset fra en enkelt tilføjelse, 12,24-27, er tale om en omhyggeligt konciperet tekst, hvori loven om hvem, der er berettigede til at deltage i påskemåltidet, 12,43-49, står centralt, for dermed identificeres menigheden af rettroende.

Efter en sidste tilføjelse, 13,17, bringer det sidste afsnit, 13,18-15,27, kulminationen på Jahves opdragelse af sit nye folk, da det undslipper de ægyptiske forfølgere ved at gå igennem havet selv og dermed påbegynde ørkenvandringene: »Da Israel så den store magt, som Jahve havde demonstreret på bekostning af Ægypten, frygtede folket Jahve, og de troede Jahve og Moses, hans tjener«, 14,31. Det fejres med en sang i kap. 15, og historien ender meget symbolsk ved vandrige steder med en afsluttende formaning (15,26), der kan læses som en konklusion på hele exodus-historien: »Hvis du lytter omhyggeligt til Jahve din Guds stemme og gør, hvad han finder ret, hører hans befalinger og overholder alle hans bud, vil jeg ikke påføre dig nogen af de sygdomme, jeg påførte Ægypten, for jeg er Jahve, som helbreder dig.«

Den hermed i grove træk opridsede øvelse, der – om end endnu på et foreløbigt stade – er beskrevet mere

detaljeret i min ph.d.-afhandling *The exodus story according to Ezekiel the Tragedian and the Exodus manuscripts from Qumran*, forsøger at påvise et udviklingstrin i Exodus-teksten på grundlag af faktisk eksisterende, primære kilder sammenholdt med vore ældste sekundære vidnesbyrd i kombination med en litterærkritisk læsning af materialet. I modsætning til den klassiske, kildesondrende litterærkritik, der deducerer sig frem til et antal hypotetiske kilder og i jagten på en originaltekst søger det ældste litterære lag, har jeg søgt at påvise de senest mulige tilføjelser.

I løbet af de sidste førkristne århundreder var Exodus-teksten endnu under forandring, ikke blot hvad angår ortografi og mindre detaljer, men også indholdsmæssigt, eftersom både større og mindre afsnit kan vises at være blevet føjet til historien, efter at Qumran-manuskripterne blev produceret i løbet af 1. og 2. årh. f.Kr., måske som indlæg i en løbende debat om den rette forståelse af Israels oprindelsesmyte. En langt højere grad af konsensus kan spores allerede fra 1. årh. e.Kr., for skønt kun få gammeltestamentlige tekster er dukket op fra dødehavsområdet uden for Qumran – Masada, Nahal Hever og Wadi Murabba'at – kan vi dog se, at de pågældende fragmenter, der daterer sig til 1. og 2. årh. e.Kr., ligger ganske tæt på – ja endog ofte er helt identiske med – den masoretiske tekstform; også de sekundære tekstvidner fra 1. årh. e.Kr., først og fremmest Josefus og Filon, tyder på, at de bøger, vi i dag kender som gammeltestamentlige, allerede på dette

tidspunkt må have været praktisk talt identiske med de langt yngre manuskripter, skønt det naturligvis også er velkendt, at de herrer kombinerede det bibelske stof med andet materiale – men det er en ganske anden historie, som ikke skal fortælles her!

Kalender for Det Teologiske Fakultet

Den skemasatte undervisning ved Det Teologiske Fakultet annonceres i Lektionskataloget, som kan rekvireres fra Den Faglige Vejleder, Købmagergade 44-46, 1150 København K. eller på Fakultetets hjemmeside www.teol.ku.dk under studieinformation. Kataloget udkommer forud for hvert semester i august og januar.

Særlige arrangementer og åbne møder ved Fakultetet annonceres i Universitetsavisen, Fakultetets studenterblad og såvidt muligt i Præsteforeningens Blad samt eventuelt i dagspressen og på Fakultetets hjemmeside www.teol.ku.dk under arrangementskalender.

Ved redaktionens afslutning er der planlagt følgende arrangementer på Fakultetet for forårssemesteret 2001. Ændringer i programmet kan forekomme. For nærmere oplysninger henvises til de nævnte kilder.

Fredag den 2. februar 2001 kl. 13.15. – 16.00

Semesterstartsforelæsning ved Professor David M. Gunn fra Texas Christian University.

Titel: "Yearning for Jerusalem: Identity, Possession and Myth on the Web".

Sted : Aud. 7, Købmagergade 44-46, 1. sal

Arr. : Institut for Bibelsk Eksegese

Mandag den 5. februar 2001 kl. 15.15 – 17.00

GT Seniorseminar. David Gunn, Texas Christian University : Fort Worth, TX: 'Reading Narrative in the Hebrew Bible : Retrospect and Prospect'

Sted : Aud. 11, Købmagergade 44-46, 3. sal

Arr. : Institut for Bibelsk Eksegese

Mandag den 5. februar 2001 kl. 20.00

Forskningsbibliotekar, mag. art. Erik Skyum-Nielsen : Skønhed og tro. Forholdet mellem kunst og kristendom belyst ud fra aktuelle litterære eksempler.

Sted : Kældercaféen, Det Teologiske Fakultet, Købmagergade 44 o.g.

Arr. : Selskabet for kunst og kristendom

Tirsdag den 6. februar 2001 kl. 15.00 – 17.00

Projektseminar: Om homiletik, etik og retorik

Oplæg ved adjunkt Pia Søtoft. Opponent: lektor Bent Flemming Nielsen. Ordstyrer: lektor Kirsten Busch Nielsen. Tilmelding til Institut for Systematisk Teologi. Tilmeldte modtager oplæg en uge forud for seminaret.

Sted : Vær. 321, Købmagergade 46, 3.sal

Arr. : Institut for Systematisk Teologi

Torsdag den 15. februar 2001 kl. 19.30

Debataften over emnet Menneskerettigheder og næstekærlighed.
Sognepræst Søren Krarup og professor Uffe Østergaard.
Ikke-medlemmer er velkomne til møderne mod betaling af 20 kr.
Sted : Fakultetets forsamlingslokale, Købmagergade 44. o.g.
Arr. : Teologisk Forening

Mandag den 19. februar 2001 kl. 15.15 – 17.00

GT Seniorseminar, Søren Holst, IBE : 'On genre – What is the War Scroll?'
Sted : Vær. 243, Købmagergade 44-46, 2. sal
Arr. : Institut for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 21. februar kl. 14.15 - 15.00.

Gæsteforelæsning ved dr.phil. Dariusz Chemperek: "Christian Traditions in Contemporary Polish Literature".
Dariusz Chemperek, Marie Curie-Sklodowska's Universitet i Lublin, gæster København som led i et kulturudvekslingsprogram og underviser på Center for Kunst og Kristendoms Polens-kurser i dagene 14. - 21. februar 2001.
Sted: oplyses senere, evt. ved henvendelse til Institut for Kirkehistorie, Susanne Lux, tlf.: 35 32 36 10.
Arr. : Center for Kunst og Kristendom.

Onsdag den 21. februar 2001 kl. 15.00 – 17.00

Seminar om eksegese og systematisk teologi
Oplæg ved lektor Carsten Pallesen om "Flugtlinjer: om forholdet mellem bibelvidenskab og hermeneutik hos Paul Ricouer". Respons ved lektor Geert Hallböck. Tilmelding til Institut for Bibelsk Eksegese eller Institut for Systematisk Teologi, hvorfra det skriftlige oplæg udleveres en uge i forvejen.
Sted : Vær. 321, Købmagergade 46, 3.sal
Arr. : Institut for Bibelsk Eksegese og Institut for Systematisk Teologi

Mandag den 26. februar 2001 kl. 20.00

Universitetslektor Geert Hallböck, KU : Teatrets gen-ritualisering i det 20. århundrede. Fra Antonin Artaud til Eugenio Barro.
Sted : Kældercaféen, Det Teologiske Fakultet, Købmagergade 44 o.g.
Arr. : Selskabet for kunst og kristendom

Torsdag den 1. marts 2001 kl. 19.30

Foredrag ved Professor emeritus fra Freie Universität i Berlin Michael Theunissen om "Heidegger und die Antike".
Sted : Goethe-Institut, Nørre Voldgade 106, 2.sal.
Arr. : Institut for Systematisk Teologi i samarbejde med Goethe-Institut.

Fredag den 2. marts 2001 kl. 10.00 – 13.00

Seminar ved Professor emeritus Michael Theunissen.

Tilmelding til Institut for Systematisk Teologi.

Sted : Goethe-Institut, Nørre Voldgade 106, 2.sal.

Arr. : Institut for Systematisk Teologi i samarbejde med Goethe-Institut.

Mandag den 5. marts 2001 kl. 15.15 – 17.00

GT Seniorseminar, Thomas L. Thompson, IBE : 'Holy War at the Center of Biblical Theology'

Sted : Vær. 243, Købmagergade 44-46, 2. sal

Arr. : Institut for Bibelsk Eksegese

Tirsdag den 6. marts 2001 kl. 19.30

Lektor, dr.phil. Bo Hakon Jørgensen: Karen Blixens modspil til kristendommen.

Det vrimler med hentydninger til Biblen i Karen Blixens forfatterskab, og Svend Bjerg har da også skrevet den lille bog Karen Blixens teologi, men hvad er det, hun gør med de bibelske historier i sine fortællinger? Hans Holmberg har talt om, at hun forvandler kristne moralspørgsmål til kunstspørgsmål. Disse ord kunne være et oplæg til en rundgang i hendes fortællinger startende med Syndfloden over Norderney videre over Sorg-Agre og sluttende med Den sidste Dag.

Ikke-medlemmer er velkomne til møderne mod betaling af 20 kr.

Sted : Fakultetets forsamlingslokale, Købmagergade 44. o.g.

Arr. : Teologisk Forening

Tirsdag den 27. marts 2001 kl. 19.30

Lektor, dr.theol. Hans J. Lundager Jensen: Teologi for næse og mund.

Det gennemgående tema i disputatsen *Den fortærende ild* er fællesskabet imellem genremæssige så forskellige tekster som f.eks. fortællingerne i Genesis' Urhistorie og de præsteskriftlige, rituelle tekster i Pentateuken. Fællesskabet består dels i en verden af figurative kategorier, dels i en fælles koncentration omkring opretholdelsen af den kendte verden i al dens brøstfældighed. Foredraget opridser argumentationslinjer fra disputatsen og åbner for spørgsmålet om en evt. nutidig teologisk relevans af de indvundne erfaringer.

Ikke-medlemmer er velkomne til møderne mod betaling af 20 kr.

Sted : Fakultetets forsamlingslokale, Købmagergade 44. o.g.

Arr. : Teologisk Forening

Onsdag den 28. marts 2001 kl. 15.00 – 17.00

Seminar om eksegese og systematisk teologi

Oplæg ved lektor Svend Bjerg om "Skriftfortolkning som teologisk fag". Respons ved lektor Henrik Tronier.

Tilmelding til Institut for Bibelsk Eksegese eller Institut for Systematisk Teologi, hvorfra det skriftlige oplæg udleveres en uge i forvejen.

Sted : Vær. 321, Købmagergade 46, 3.sal

Arr. : Institut for Systematisk Teologi og Institut for Bibelsk Eksegese

Onsdag den 18. april 2001 kl. 17.00 – 19.00

Den polske komponist Rafal Augustyn : Foredrag (på engelsk) om polsk musik.

Sted : Aud. 3, Købmagergade 44-46

Arr. : Selskabet for kunst og kristendom i samarbejde med Center for Kunst og Kristendom.

Onsdag den 18. april 2001 kl. 19.30

Koncert : Værker af Rafael Augustyn.

Program :

iIMAGE/iLLUSION for tape og lysbilleder

Long Island for violin, tape og lysbilleder

Alba for fløjte og elektronik

Medvirkende : Christine Michaela Pryn, violin, Lonnie Svilling, fløjte.

Sted : Den Anden Opera, Kronprinsensgade 7

Arr. : Selskabet for kunst og kristendom i samarbejde med Center for Kunst og Kristendom.

Lørdag den 21. april 2001 kl. 12.00 – 13.30

Den polske komponist Rafal Augustyn : Introduktion (på engelsk) til koncerten.

Sted : Den Anden Opera, Kronprinsensgade 7

Arr. : Selskabet for kunst og kristendom i samarbejde med Center for Kunst og Kristendom

Lørdag den 21. april 2001 kl. 14.00

Koncert med ensemblet Nordlys

Program :

Rafal Augustyn : Cinque pezzi diversi for violin og klaver.

Rafal Augustyn : Stela for violin solo.

Peter Navarro-Alonso : Maranata for klarinet og cello.

Niels Martinsen : Devil in Disguise for klarinet og cello.

Martin Lohse : Smoke for klarinet, violin, cello og klaver.

Sted : Den Anden Opera, Kronprinsensgade 7

Arr. : Selskabet for kunst og kristendom i samarbejde med Center for Kunst og Kristendom

Tirsdag den 24. april 2001 kl. 19.30

Seniorforsker, dr.phil. Tyge Krogh: *Kirken og henrettelserne.*

I 1700-tallet var man overbevist om, at Gud ville straffe Danmark, hvis den enevældige konge og hans mænd undlod at straffe folk, som havde forskrevet sig til djævelen eller begået andre alvorlige forbrydelser som drab eller sædeligheds-forbrydelser. Offentlige henrettelser var derfor hyppige. Men henrettelserne opfattedes samtidigt som dødsdømtes udsoning med Gud, og de kunne derfor udvikle sig til rene religiøse ceremonier. Foredraget bygger på Tyge Kroghs disputats Oplysningstiden og det magiske, Kbh. 2000.

Ikke-medlemmer er velkomne til møderne mod betaling af 20 kr.

Sted : Fakultetets forsamlingslokale, Købmagergade 44. o.g.

Arr. : Teologisk Forening

Torsdag den 26. – fredag den 27. april 2001

Seminar om "Løgstrup-receptionen i dag - 6 bidrag til forståelsen af den moderne Løgstrup-reception".

Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til Institut for Systematisk Teologi, att. Mickey Gjerris, Købmagergade 44-46, 1150 København K., telefon 35 32 36 75/76 eller 35 32 37 18, mail : mgj@teol.ku.dk

Frist for tilmelding samme sted : den 1. marts 2001

Sted : Oplyses senere på arrangementskalenderen på internettet og ved henvendelse til instituttet

Arr. : Institut for Systematisk Teologi

Mandag den 30. april 2001 kl. 14.15 - 16.00.

Seniorseminar om kunst og kristendom i Polen. Oplæg ved ph.d.-stud. Edyta Supinska-Polit: "Houses and Mountains. The Power and the Glory in the Tatras around 1900".

Edyta Supinska-Polit, Warzawa Universitet, gæster København som led i et kulturudvekslingsprogram og underviser på Center for Kunst og Kristendoms Polens-kurser i dagene 17. april - 2. maj 2001.

Sted : oplyses senere, evt. ved henvendelse til Institut for Kirkehistorie, Susanne Lux, tlf.: 35 32 36 10.

Arr. : Center for Kunst og Kristendom.

Mandag den 7. maj 2001 kl. 20.00

Dr. phil. Mikael Wivel : Kristendom i ny kunst.

Sted : Kældercaféen, Det Teologiske Fakultet, Købmagergade 44 o.g.

Arr. : Selskabet for kunst og kristendom

Tirsdag den 8. maj 2001 kl. 18.30

Generalforsamling.

Sted : Fakultetets forsamlingslokale, Købmagergade 44. o.g.

Arr. : Teologisk Forening

Tirsdag den 8. maj 2001 kl. 19.30

Lektor, ph.d. Gertrud Yde Iversen: Receptionsæstetik og eksegesis. Nye læsninger i Romerbrevet.

Findes der en læsningens fænomenologi, som i princippet gør sig gældende for forskellige fortolkninger, og som kan være en vej til at åbne nye sider af en tekst? Den tyske litteraturforsker Wolfgang Iser mener ja, og har demonstreret det i en række værkanalyser. Med ham som udgangspunkt har Gertrud Yde Iversen studeret Romerbrevet som en del af hendes ph.d.-forskningsprojekt, og det er erfaringer og resultater fra disse studier og resultatet i form af den endelige afhandling, som hun vil præsentere i sit foredrag.

Ikke-medlemmer er velkomne til møderne mod betaling af 20 kr.

Sted : Fakultetets forsamlingslokale, Købmagergade 44. o.g.

Arr. : Teologisk Forening

Onsdag den 9. maj 2001 kl. 15.00 – 17.00

Seminar om eksegesis og systematisk teologi

Oplæg ved sognepræst Lars Bruun om "Teologiens enhed som videnskabsteoretisk projekt".

Respons ved professor Mogens Müller og professor Theodor Jørgensen.

Tilmelding til Institut for Bibelsk Eksegese eller Institut for Systematisk Teologi, hvorfra det skriftlige oplæg udleveres en uge i forvejen.

Sted : Vær. 321, Købmagergade 46, 3.sal

Arr. : Institut for Bibelsk Eksegese og Institut for Systematisk Teologi

Mandag den 14. maj 2001 kl. 13.00 – 15.00 eller 14.00 – 16.00

Forelæsning ved Jone Salomonsen om "Ritual som livstolkning"

Sted : Endeligt tidspunkt og lokale oplyses senere på arrangementskalenderen på internettet og ved henvendelse til instituttet

Arr. : Institut for Systematisk Teologi

Fredag den 18. maj 2001 kl. 14.00 - 16.00

Seniorseminar.

Ph.d.-studerende Sten Haarløv præsenterer sit projekt: "En redegørelse for Poul Helgesens reformkatske standpunkt på grundlag af hans skrifter mod de lutherske prædikanter - og set i lyset af den europæiske humanismebevægelse i 16. århundrede, hhv. den eramianske humanisme og den monastiske".

Tilmelding til Institut for Kirkehistorie senest den 11. maj 2001.

Sted: Refektoriet (vær. 147), Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K

Arr. : Institut for Kirkehistorie

Torsdag den 24. maj 2001, Kristi himmelfartsdag

Udflugt

Nærmere oplysninger kommer ved opslag i maj måned.

Arr. : Teologisk Forening

Fredag den 8. juni 2001 kl. 10.00 – 17.00

Er folkekirken den 4. statsmagt ?

Afskedsseminar for adj. professor i kirkeret, dr. jur. Preben Espersen, Institut for Systematisk Teologi, Københavns Universitet.

Preben Espersen har været departementschef i Kirkeministeriet 1988-1998 og siden kommitteret i kirkeret samme sted. Fra 1991 har Preben Espersen endvidere været adjungeret professor i kirkeret ved Københavns Universitets Teologiske Fakultet.

I anledning af Preben Espersens afgang fra denne stilling sommeren 2001 indbydes der til afskedsseminar.

Program :

Kl. 10:00 Velkomst

Kl. 10:15 Professor, dr. jur. Henning Koch : Er folkekirken den 4. statsmagt ? Grundlovens folkekirkebegreb og Preben Espersens tydeliggørelse og afgrænsning af måden, hvorpå Folkekirken i henhold til grundloven er en del af staten.

Kl. 11:15 Lektor, Ph.d. Peter Lodberg : Folkekirken som nationalkirke

Kl. 12:00 Frokost

Kl. 13:15 Rektor for Musikkonservatoriet i Århus, Henrik Svane, tidl. MF : Hvad er der galt i forholdet mellem stat og kirke i Danmark ? Og hvad skal der gøres ved det ? (betinget tilsagn).

Kl. 14:15 Reaktionen på dagens foredrag fra et panel bestående af pastor Christian de Fine Licht, professor dr. theol. Theodor Jørgensen og adj. professor dr. jur. Preben Espersen.

Kl. 15:00 Stående kaffebord

Kl. 15:30 Debat mellem indlederne, salen og panelet. Ordstyrer institutleder Kirsten Busch Nielsen

Kl. 16:45 Opsummering v. lektor Jørgen Stenbæk, Formand for Selskabet for Kirkeret.

Sted : Aud. 11, Købmagergade 46, 3. sal

Arr. : Institut for Systematisk Teologi

Mandag den 25. juni 2001 kl. 14.30 – 16.30

Dimissionshøjtidelighed for årets kandidater.

Sted : Universitetets Festsal, Frue Plads.

Arr. : Det Teologiske Fakultetskontor